BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

BOSNIA AND HERZEGOVINA

Ministry for Human Rights and Refugees

Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina

Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2017. godine

juni, 2013. godine

Sadržaj

1. Uvod 3
2. Međunarodni i domaći pravni okvir 4
   2.1. Međunarodni pravni okvir 4
   2.2. Domaći pravni okvir 6
3. Analiza stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima 7
   3.1. Učešće žena na mjestima donošenja odluka na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini 7
      3.1.1. Zakonodavna vlast 7
      3.1.2. Izvršna vlast 9
      3.1.3. Učešće žena u sudovima i tužilaštvima 9
      3.1.4. Učešće žena u diplomatsko - konzularnim predstavništvima 9
   3.2. Vojne i policijske strukture 10
      3.2.1. Zastupljenost žena u vojnim snagama 10
      3.2.2. Zastupljenost žena u policijskim snagama 11
   3.3. Mirovne misije 14
   3.4. Trgovina osobama 16
   3.5. Žene koje su preživjele seksulano nasilje tokom i nakon rata 18
4. Naučene lekcije u periodu implementacije Akcionog plana UNSCR 1325 u BiH (2010.-2013. godine) 19
5. Struktura Akcionog plana UNSCR 1325 u BiH (2014.-2017. godine) 21
6. Monitoring i evaluacija 23
7. Riječnik pojmova 24
8. Ciljevi i aktivnosti Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH za period 2014.-2017.godine. 26

1. Uvod

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) "Žene, mir i sigurnost", usvojena 31.10.2000. godine, je prva Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koja naglašava važnost uloge i ravnopravnog učešća žena u sprečavanju i rješavanju konflikata, te izgradnji održivog mira. Ona poziva države članice da osiguraju veće prisustvo žena u donošenju odluka na svim nivoima odlučivanja. To je preduslov za veće uključivanje perspektive ravnopravnosti spolova u sektore odbrane i sigurnosti, te veću zaštitu i poštivanje ljudskih prava žena i djevojčica, kako u ratnim sukobima, tako i u procesima postizanja mira i sigurnosti.

Generalni sekretar UN je donio direktivu (S/PRST/2008/39), 29.10.2008.god. koja se odnosi na procese implementacije i izvještavanja u skladu sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost", kojom je državama članicama data obaveza izrade akcionih planova za implementaciju UNSCR 1325.

Prvi **Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 u Bosni i Hercegovini,** za period 2010.-2013. godine je usvojen 27.07.2010. godine, Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH" 92/10). Akcioni plan Bosne i Hercegovine je prvi akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 u regionu Jugoistočne Evrope i poslužio je kao primjer drugim državama regije prilikom izrade nacionalnih akcionih planova za provedbu UNSCR 1325.

Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine na 154. sjednici održanoj 29.06.2011. godine formiran je **Koordinacioni odbor za praćenje provedbe Akcionog plana,** koji se sastoji od predstavnika i predstavnica svih institucija sektora sigurnosti u BiH, koji su učestvovali i u izradi Akcionog plana: Ministarstva sigurnosti BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Granična policija BiH, Ministarstva odbrane BiH, Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva finansija i trezora BiH, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centra Republike Srpske, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova RS i Centra za deminiranje BiH, te Udruženja „Udružene žene" koje predstavlja nevladin sektor u BiH (ranije je Udruženje „Žene ženama" predstavljalo nevladin sektor). Članovi i članice Koordnacionog odbora su veoma aktivno učestvovali i doprinijeli provedbi i promociji Akcionog plana, kako unutar institucija iz kojih dolaze, tako i u široj javnosti i na međunarodnom nivou.

Vijeće ministara BiH je 15.09.2011. godine usvojilo prvi **godišnji Izvještaj o provedbi Akcionog plana** za **implementaciju UNSCR 1325 "Žene, mir i sigurnost" u BiH,** a Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, 24.11.2011. godine. Drugi godišnji Izvještaj usvojen je od strane Vijeća ministara 04.12.2012. godine. U trećoj godini, pred kraj implementacije Akcionog plana, provedena je nezavisna procjena provedbe Plana u periodu od 2010.-2013.godine. Rezultati i preporuke ove procjene, te naučene lekcije poslužile su kao osnov za kreiranje **novog Akcionog plana za period 2014.-2017.godine.**

Ovaj Akcioni plan izrađen je u punoj saradnji Agencije za ravnopravnost spolova i institucija predstavljenih u Koordinacionom odboru za praćenje Akcionog plana, te uz konsultacije sa nevladinim organizacijama. Stručnu i tehničku podršku izradi Plana pružili su Institut za inkluzivnu sigurnost, u okviru programa „Resolution to Act" i UN Women u Bosni i Hercegovini.

2. Međunarodni i domaći pravni okvir

2.1. Međunarodni pravni okvir

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (2000) poziva na puno i ravnopravno učešće žena u procesu prevencije i rješavanja sukoba, te izgradnji međunarodnog mira i sigurnosti. Donošenje Rezolucije 1325 je naročito značajno ukoliko se uzme u obzir činjenica da je u posljednjim decenijama priroda rata izmijenjena, te da su civilne osobe sve češće izložene ratnim dejstvima. Žene i djevojčice se uključuju u ratne sukobe, a zlostavljanje i silovanje žena i djevojčica širom svijeta je postalo važno oružje rata i jedan od metoda ekstremne torture. To zahtijeva povećanu zaštitu za žene i djevojčice, kako u konfliktnim, tako i u postkonfliktnim situacijama, što je naročito istaknuto donošenjem pratećih rezolucija, koje se oslanjaju na UN Rezoluciju 1325, kao što su rezolucije 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013) i 2122 (2013).

- **UN Rezolucija 1820 (2008),** se odnosi na pitanja seksualnog nasilja u konfliktnim i post-konfliktnim situacijama**.** Ona naglašava značaj prevencije seksualnog nasilja nad ženama i kažnjavanja počinitelja, što je od naročitog značaja za procese pomirenja i izgradnju trajnog i održivog mira. S tim u vezi, silovanja i ostali oblici seksualnog nasilja u toku i nakon oružanog sukoba mogu se smatrati ratnim zločinom i zločinom protiv čovječnosti.

- **UN Rezolucija 1888 (2009**) obraća posebu pažnju na zaštitu žena i djevojčica od seksualnog nasilja u oružanim sukobima. Ona se oslanja na Rezoluciju 1820 i zahtijeva imenovanje specijalnog predstavnika generalnog sekretara, te formiranje ekspertnih timova, koji bi djelovali u okviru Ujedinjenih naroda na terenu, u cilju djelotvornije koordinacije, implementacije i izvještavanja o primjeni UN R 1820.

- **UN Rezolucija 1889 (2009)** stavlja akcenat na zaštitu žena i djevojčica u post konfliktnim situacijama. Ona poziva na predizimanje dodatnih mjera za povećanje učešća žena u svim fazama: rješavanju sukoba, postkonfliktnom planiranju i izgradnji mira, uključujući donošenje političkih i ekonomskih odluka, suzbijanje stereotipa i promoviranje ženskog liderstva i kapaciteta, upravljanje programima pomoći, te podršku ženskim organizacijama.

- **UN Rezolucija 1960 (2010)** je donesena kao odgovor na spor napredak u rješavanju pitanja seksualnog nasilja u oružanim sukobima, posebno nad ženama i djecom. Ona poziva na stvaranje konkretnih koraka i institucionalnih mehanizama za prevenciju i zaštitu od seksualnog nasilja u sukobima, kao ozbiljne povrede ljudskih prava i međunarodnog prava.

- **UN Rezolucija 2106 (2013)** ukazuje na spor napredak u implementaciji važnih aspekata Rezolucije 1960 i poziva na učinkovitije korake u procesuiranju i reagiranju na slučajeve seksualnog nasilja, što bi znatno doprinijelo održavanju međunarodnog mira i sigurnosti.

- **UN Rezolucija 2122 (2013)** poziva na kontinuiranu implementaciju UN Rezolucije 1325 i nacionalnih akcionih planova**,** te unaprijeđenje sistema koordinacije, monitoringa i evalucije. Ona poseban fokus stavlja na žensko liderstvo i veće učešće žena u praćenje napretka u rješavanju konflikata i očuvanju mira.

UN Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979), se primjenjuje u Bosni i Hercegovini od 1993. godine, dok je Opcioni protokol potpisan 2002. godine. Bosna i Hercegovina, kao država članica, podnosi redovne izvještaje UN CEDAW Komitetu o primjeni Konvencije (CEDAW izvještaj). Tokom 2013.godine odbranjen je Četvrti i peti CEDAW izvještaj nakon čega je Komitet dostavio Zaključna zapažanja i preporuke za Bosnu i Hercegovinu (CEDAW preporuke). Dio preporuka odnosi se na oblasti od značaja za implementaciju UN Rezolucije 1325 u BiH, među kojima su najznačajnije:

- U oblasti ***Žene u postkonfliktnim situacijama*** Komitet preporučuje da Zemlja članica, između ostalog:
  - *obezbijedi puno sprovođenje Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000) kroz Akcioni plan za BiH i razvije konkretne mjere za povećanje učešća žena u procesima odlučivanja o postkonfliktnim politikama i strategijama, uzimajući u obzir potrebe žena i djevojčica, naročito onih koje se odnose na njihovu društvenu rehabilitaciju i ponovnu integraciju.*
  - *razvije sveobuhvatan pristup unapređenju statusa i položaja svih žena žrtava rata, uključujući suzbijanje stigme pripisane seksualnom nasilju, proširi obezbjeđenje mjera i davanja za odštete, podršku i rehabilitaciju i osigura ravnopravan pristup ovim uslugama za sve žene žrtve nasilja bez obzira na prebivalište*

- U oblasti ***Trgovina osobama i iskorištavanje prostitucije*** Komitet preporučuje da Zemlja članica, između ostalog:
  - *ojača mehanizme koji imaju za cilj ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima, sa posebnim osvrtom na Romkinje i interno raseljene žene, kao i preventivne mjere kao što je podizanje svijesti o rizicima trgovine ljudskim bićima za ugrožene grupe žena*

- U oblasti ***Učešće žena u javnom i političkom životu*** Komitet preporučuje da Zemlja članica, između ostalog:
  - *razvije djelotvorne mehanizme za primjenu kvota kako bi povećala političku zastupljenost žena, stavljanjem žena na pozicije koje imaju izgleda za pobjedu i uspostavljanjem mjerila sa konkretnim vremenskim rasporedom i sankcijama za neispunjavanje obaveza.*

Većina CEDAW preporuka za gore navedene oblasti, poslužila je kao osnov za izradu Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2017. godine.

Pekinška deklaracija i Platforma za akciju (1995) u poglavlju: *Žene i oružani sukobi*, poziva na preduzimanje sveobuhvatnih institucionalnih promjena kako bi se smanjili vojni izdaci i omogućila globalna promocija ljudskih prava i nenasilnog rješavanja konflikata. Deklaracija, također, naglašava da je neophodno obezbjediti učešće žena u procesima zaključivanja mira i rješavanja konflikata, kao i zaštitu žena u ratnim područjima i izbjegličkim logorima.

Preporuka CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara Vijeća Evrope „Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova" u oblasti: *Konflikt i postkonfliktni period,* poziva na potpuno sprovođenje relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, naročito *UN Rezolucije 1325* i naglašava potrebu da se:

- učešće žena u odlučivanju o sprječavanju i razrješenju konflikta mora povećati budući da žene mogu dati značajan doprinos, naročito u pogledu izgradnje mira i sprečavanja daljih konflikata. Njihovo učešće u odlučivanju i mehanizmima za zaštitu, rukovođenju i razrješenju konflikta, uključujući i mirovne pregovore, i demokratizaciju društava nakon konflikta, ne smije da bude ispod 40 % što se smatra minimalnim pragom jednakosti.

2.2. Domaći pravni okvir

Ustav Bosne i Hercegovine, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Ustav Republike Srpske, ustavi kantona i Statut Brčko distrikta BiH svim građanima i građankama Bosne i Hercegovine garantuju pravo učešća u političkim strankama, sudjelovanje u javnim poslovima, jednakopravnost pristupa javnim službama i pravo da biraju i da budu birani. Ustav Bosne i Hercegovine, međutim, ne propisuje općenitu obavezu određene zastupljenosti spolova (kvota, proporcija, paritet i sl.) u javnom životu, niti posebnu obavezu u pogledu zastupljenosti u zakonodavnoj, izvršnoj ili sudskoj vlasti, ali sadrži odredbe o zabrani diskriminacije po osnovu spola u procesu uživanja prava i sloboda utvrđenih u Ustavu BiH i u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I Ustava.

Pitanje ravnopravnosti spolova je regulisano i u brojnim drugim zakonskim i podzakonskim aktima države i entiteta.

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ broj:32/10) u članu 20 (oblast koja se odnosi na *Javni život*) propisuje ravnopravnu zastupljenost oba spola u upravljanju i procesima odlučivanja. Radi bržeg postizanja ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima organiziranja vlasti u Bosni i Hercegovini, prilikom noveliranja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, član 20. je usklađen sa Preporukom (2003)3 Odbora ministara Vijeća Evrope, koja propisuje da: „Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu od 40% u državnim tijelima na svim nivoima organizacije vlasti i tijelima lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke...“

Izborni zakon Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13 i 07/14) usaglašen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, te u članu 4.19, stav 4, propisuje da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Pored obaveznog postotka, kvota u Bosni i Hercegovini također je uvela obavezni poredak pri rangiranju. To pravilo nalaže najmanje jednog (1) kandidata manje zastupljenog spola među prva dva (2) kandidata, dva kandidata (2) manje zastupljenog spola među prvih pet (5) kandidata i tri (3) kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam (8) kandidata itd. Centralna izborna komisija će odbiti listu stranke ako ona nije sastavljena prema pravilu o kvoti.

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013.-2017. godine (GAP BiH; „Službeni glasnik BiH“ 98/13**)** je strateški dokumenat koji sadrži strateške ciljeve, programe i mjere za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. On daje smjernice za izradu godišnjih operativnih planova na

entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. GAP BiH prati prioritete svih nivoa organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini, oslanjajući se na prethodni Gender akcioni plan BiH (2006.-2011. godine) i druge relevantne strateške dokumente države i entiteta, te dokumente Vijeća Evrope, Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

Gender akcioni plan navodi da Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 i Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom rješavanju sukoba (2000/2025(INI)) daju upute i smjernice vladama Bosne i Hercegovine i entiteta kao i ostalim akterima za preduzimanje odgovarajućih mjera kako bi unaprijedili položaj žena u društvu i spriječili svaki oblik nasilnog rješavanja problema.

- Prioritetna oblast u okviru drugog strateškog cilja GAP-a: Praćenje i unapređenje primjene domaćih i međunarodnih standarda za ravnopravnost spolova, definiše obavezu Agencije za ravnopravnost spolova BiH da koordinira i prati primjenu UN Rezolucije 1325, kao i izradu i provedbu Akcionog plana za implementaciju ove rezolucije u Bosni i Hercegovini.

3. Analiza stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima

3.1. Učešće žena na mjestima donošenja odluka na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini

Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života u Bosni i Hercegovini se prvenstveno sagledava kroz mogućnost ravnopravnog učešća žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Agencija za ravnopravnost spolova BiH i entitetski gender centri u saradnji sa svim institucionalnim i vaninstitucionalnim partnerima rade na uvođenju principa ravnopravnosti spolova u dokumente zakonskog i strateškog karaktera iz raznih oblasti, kako u procesu njihove izrade, tako i u procesu njihovog sprovođenja. Proces normativno-pravnog usklađivanja predstavlja mogućnost za osiguranje **ravnopravnog učešće žena i muškaraca u svim tijelima i procesima za donošenje odluka.**

Kao što je već navedeno u prethodnom poglavlju ova oblast regulisana je Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine koji propisuju da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu od 40% u državnim tijelima na svim nivoima organizacije vlasti i tijelima lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, itd

3.1.1. Zakonodavna vlast

Žene su i dalje manje zastupljeni spol u zakonodavanoj vlasti na svim nivoima i u prosjeku zastupljenost ne prelazi Zakonom utvrđenih 40%. Iako se na kandidacijskim listama političkih partija na Općim izborima 2010. godine, pojavio najveći broj kandidatkinja, u odnosu na dva ranija izborna ciklusa, to ipak nije uticalo na povećanje broja žena na pozicijama donošenja odluka. U Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BIH, Predstavničkom domu Parlamenta FBiH i Narodnoj skupštini RS žene čine oko 21% svih izabranih zastupnika.

- ***Učešće žena u državnom i entitetskim parlamentima/skupštini***

Državni i entitetski parlamenti/skupština	2006 % žena	2010 % žena
Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH	16,6	19
Predstavnički dom Parlamenta FBiH	20,4	17,3
Narodna skupština Republike Srpske	24	23

Tabela 1: Učešće žena u državnom i entitetskim parlamentima/skupštini

U šest komisija Predstavničkog doma PSBiH od 54 člana/ice 13 je žena i nema niti jedna predsjednica komisije. U 6 zajedničkih komisija PSBiH od 72 člana/ice 14 je žena i to na poziciji predsjednice su 3 žene, prve zamjenice 3, druge zamjenice 1 i članice 7 žena. Žene se nalaze na poziciji predsjednica zajedničkih komisija za odbranu i sigurnost BiH, za ekonomske reforme i razvoj i za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku. U 3 komisije Doma naroda PSBiH od 18 članova/ica, 3 su žene, niti jedna predsjednica, a samo jedna druga zamjenica.

- ***Učešće žena u kantonalnim skupštinama***

Kantonalne skupštine	2006 % žena	2010 % žena
Kanton Sarajevo	22,8	17,14
Tuzlanski kanton	11,4	17,14
Srednjobosanski kanton	19,3	20
Bosanskopodrinjski kanton	16	28
Unsko – sanski kanton	20	16,62
Posavski kanton	10	22,72
Zeničko – dobojski kanton	17,19	17,14
Zapadnohercegovački kanton	8,6	13,04
Hercegovačko–neretvanski kanton	10	13,3
Kanton 10	4	12

Tabela 2: Učešće žena u kantonalnim skupštinama

- ***Učešće žena na lokalnom nivou vlasti***

Rezultati Lokalnih izbora 2012. godine ukazuju na činjenicu da su žene i dalje manje zastupljen spol u većini lokalnih zakonodavnih tijela. Analiza ukazuje da je u odnosu na Lokalne izbore 2008. godine kada je bilo izabrano prosječno 15% žena u općinskim vijećima/ skupštinama opština, na Lokalnim izborima 2012. godine izabrano je u prosjeku 17,1% žena. Iako je došlo do povećanja učešća žena za 2% to je još uvijek daleko od ravnopravne zastupljenosti spolova u propisane Zakonom o ravnopravnosti spolova. Posmatrajući podatke po općinama/opštinama može se primjetiti da postoje oscilacije u odnosu na zastupljenost žena u odnosu na izbore 2008. godine u pojedinim lokalnim zajednicama. Opštine u kojima su žene izabrane za načelnice su Doboj Jug, Mrkonjić Grad, novi Grad, Visoko i Kalinovik. U 7 opština nema nijedna izabrana žena, u 7 opština broj izabranih žena se kreće od 35% do 45%, dok je u dvije opštine procenat izabranih žena od 45 – 55%.

3.1.2. Izvršna vlast

Žene su i dalje podzastupljene u izvršnoj vlasti u Bosni i Hercegovini. Iako je formiranje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, nakon poslednjih Općih izbora, predstavljalo priliku da se osigura zastupljenost žena u ovom tijelu izvršne vlasti, u njegov sastav BiH nije imenovana niti jedna žena. Žene su imenovane u 5 ministarstava kao zamjenice ministra. U sastavu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine imenovana je samo jedna žena – ministrica. Trenutni sastav Vlade Republike Srpske ukazuje na značajan napredak u zastupljenosti žena. Žene se nalaze na pozicijama premijerke, potpredsjednice vlade, a ministrice su imenovane u 5 resora, od ukupno 16 ministarstava. U vladama kantona nijedna žena nije imenovana kao premijerka kantonalne vlade dok procenat žena, ministrica u kantonalnim vladama, iznosi 17,5% (broj ministrica varira od 0% do 37,5%, u ovisnosti od kantona).

3.1.3. Učešće žena u sudovima i tužilaštvima

U sastavu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH 5 je izabranih žena i 6 muškaraca. Podaci iz Godišnjeg izvještaja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH iz 2012. ukazuju na činjenicu da se broj žena i muškaraca u tužilaštvima i sudovima kreće u okviru standarda koji je utvrđen Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Vijeće prilikom imenovanja na pravosudne pozicije vodi računa i o ravnopravnoj zastupljenosti spolova, što se može vidjeti i iz statističkih podataka navedenih u daljem tekstu.

Sudovi u BiH	2010 % žena	2012 % žena
Sud BiH	44	43
Sudovi FBiH	66	36
Sudovi RS	61	54
Sudovi BD	56	58

Tužilaštva u BiH	2010 % žena	2012 % žena
Tužilaštvo BiH	52	52
Tužilaštva FBiH	47	55
Tužilaštva RS	45	40
Tužilaštva BD	50	50

Tabela 3: zastupljenost žena u sudovima i tužilaštvima BiH

Podaci o spolnoj zastupljenosti na višim pozicijama, predsjednika/ca sudova i glavnih tužitelja/ica, pokazuju manju zastupljenost žena (14%). Predsjednica Suda BiH je žena. U entitetskim sudovima i tužiteljstvima rukovoditelji su muškarci. Žene, kao predsjednice, dominantne su u kantonalnim sudovima (60%). Samo su dvije žene imenovane na mjesta glavnih tužiteljica na entitetskom nivou, jedna u kantonalnom tužilaštvu (od 9 imenovanih) u Federaciji BiH i jedna u Okružno i Specijalno tužilaštvo Banja Luka (od 6 imenovanih) u Republici Srpskoj. Učešće žena je veće u okružnim sudovima (61,46%) i tužiteljstvima (50%), te općinskim (67,55%) i osnovnim (62,56%) sudovima.

3.1.4. Učešće žena u diplomatsko - konzularnim predstavništvima

Prema podacima Ministarstva vanjskih poslova BiH, u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine (DKP), trenutno je zastupljeno 78 žena i 73 muškarca, što ukazuje na povećanu zastupljenost žena za oko 20% u odnosu na podatke iz 2009. godine, kada je bilo 56 žena i 122 muškarca. Trenutno je imenovano 6 ambasadorica i jedna generalna konzulica.

3.2. Vojne i policijske strukture

Evidentno je da je učinjen napredak u uspostavljanju i ažuriranju baze podataka o zastupljenosti žena u vojnim i policijskim snagama. Ažurirana je postojeća baza podataka o zastupljenosti žena u Oružanim snagama BiH, prema jedinici, formacijskoj dužnosti, vojno evidencionoj sposobnosti, ličnom činu, podaci o vojnoj i civilnoj edukaciji, zainteresovanost za učešće u mirovnim misijama, kao i drugi relevantni personalni podaci.

3.2.1. Zastupljenost žena u vojnim snagama

Na svim nivoima OS BiH organizirane su edukacije i informiranja o značaju učešća žena u vojnim snagama i misijama podrške miru. Zadužene su sve organizacione jedinice Ministarstva odbrane i Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine da sve podatke, izvještaje i analize prikazuju razvrstane po spolu.

Prema posljednjim analizama podataka Ministarstva odbrane BiH u 2013.godini, od ukupnog broja zaposlenih u Ministarstvu odbrane žene su procentualno zastupljene sa 35,6 %, dok su žene u odnosu na ukupnan broj civilnih lica u Oružanim snagama zastupljene sa 23,8%. Profesionalnih vojnih lica (PVL) - žena u Oružanim snagama BiH je 4,8%. Žene u mirovnim misijama zastupljene su sa 3,5%. Od ukupnog broja pripadnica Oružanih snaga BiH, žene su procentualno zastupljene sa 6,5%.

Promovisanjem vojnog poziva, i preduzimanjem mjera pozitivne akcije nastoje se eliminisati predrasude zasnovane na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg spola. Evidentan je trend povećanja interesa žena za prijem u Oružane snage BiH, od 23 kandidatkinje koje su se prijavile na prvi oglas do do 595, koliko se prijavilo na posljednji oglas. U nastojanju da se poveća broj žena, profesionalnih vojnika, u Planu petogodišnjeg razvoja Oružanih snaga u BiH za period 2010.-2015.godine, predviđeno je povećanje zastupljenosti žena na 10%. Preporuka Ministrastva odbrane BiH je da se prilikom svakog prijema, od ukupnog broja primljenih kandidata/kinja primi 10% žena. U toku je realizacija pilot projekta prijema oficira iz građanstva u OS BiH, gdje će se povećati broj žena u kategoriji oficira.

Ministarstvo odbrane/Oružane snage BiH	2009 % žena	2011 % žena	2013 % žena
Zaposleni/ce u Ministrastvu odbrana BiH	41,5	36,4	35,6
Civilna lica u Oružanim snagama BiH	28	23,8	23,8
PVL u Oružanim snagama BiH		3,8	4,8
Pripadnici/e Oružanih snaga BiH	5	5,4	6,5
Pripadnici/e mirovnih misija			3,5

Tabela 4: zastupljenost žena u sektoru odbrane

S tim ciljem Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH kontiniurano rade na promociji vojnog poziva. Jedna od mjera je da se u javnim oglasima za prijem vojnika u profesionalnu vojnu službu u Oružanim snagama BiH, promovira ravnopravna zastupljenost spolova uključivanjem rečenice: *„Prilikom odabira kandidata za prijem u vojnu službu vodit će se računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH“.* Pravilnikom o prijemu u vojnu službu propisana je obaveza ravnopravne zastupljenosti spolova u sastavu Komisije za prijem.

U komandama i jedinicama OS BiH do nivoa bataljona, odnosno jedinice istog ili višeg nivoa su imenovane kontakt osobe za rodna pitanja. Nakon imenovanja istih formirana je mreža kontakt osoba za rodna pitanja unutar OS BiH. Zadatak ovih osoba je da, pored obavljanja svojih redovnih dužnosti, vrše praćenje, analizu stanja, izvještavanje i predlaganje mjera za postizanje rodne ravnopravnosti, što je precizirano donošenjem „Standardnih operativnih procedura za kontakt osobe imenovane u OS BiH za pitanja rodne ravnopravnosti“. Sa imenovanim osobama se, uz podršku NATO Štaba Sarajevo, organizuju radionice dva puta godišnje, sa ciljem boljeg upoznavanja sa njihovim zadacima i obavezama.

Ministarstvo odbrane BiH ostvaruje redovnu saradnju sa organizacijama kao što su NATO Štab Sarajevo, EUFOR, PSOTC i UNDP, u provedbi zajedničkih projekta i aktivnosti s ciljem unaprjeđenja ravnopravnosti spolova u sektorima odbrane i sigurnosti. U okviru te saradnje organizovane su brojne zajedničke radionice i seminari. Uz podršku NATO Štaba realizovana je nabavka opreme, obuće i veša za pripadnice OS BiH. Oko četiri hiljade pripadnika/ca Ministarstva odbrane BiH i jedinica Oružanih snaga BiH je upoznato sa UNSCR 1325 kroz obuke i terenske posjete. Ministarstvo učestvuje i u realizaciji regionalnog projekta UNDP/SEESAC „Jačanje regionalne saradnje na integraciji rodne perspektive u reformu sektora sigurnosti u zemljama Zapadnog Balkana. U okviru tog projekta značajno je spomenuti učešće u izradi Studije o položaju žena u oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana, te u skladu sa iskazanim potrebama, unaprijeđeni su prostorni uslovi za život i rad žena u kasarni „Zaim Imamović“ u Pazariću.

U maju 2013. godine usvojena je PARP[1] Procjena 2013.godine za Bosnu i Hercegovinu na nivou Sjeveroatlantskog vijeća, u okviru koje je usvojen i novi Partnerski cilj G4590 „Perspektive rodne ravnopravnosti”. Ministarstvo odbrane BiH je određeno za nosioca implementacije ovog cilja, te su u skladu s tim već poduzete određene aktivnosti.

3.2.2. Zastupljenost žena u policijskim snagama

Analizirajući zastupljenost žena u agencijama za provođenje zakona na državnom i entitetskom nivou može se konstatirati da su žene podzastupljene u svim ovim strukturama kao i onima na nižim nivoima policijskog sustava u Bosni i Hercegovini, posebno na mjestima odlučivanja i onima s višim činovima. U strukturi zaposlenih državnih službenika/ca zastupljenost žena je nešto bolja i kreće se oko 40%, ali broj rukovodećih službenica je znantno niži od ovog postotka. U strukturi policijskih službenika/ca ukupan broj žena se kreće oko 13%, dok postotak zastupljenosti žena sa visokim činovima u svim agencijama za provođenje zakona u BiH iznosi oko 0,50%. Analiza pokazuje da se nakon usvajanja Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325, u julu 2010 godine, udvostručio broj žena-policijskih službenica u usporedbi sa posljednjom analizom koju su uradili Agencija za ravnopravnost spolova BiH i Policijska misija Europske Unije (EUPM). Temeljem tadašnje analize (2010)[2] utvrđeni postotak žena u policiji u Bosni i Hercegovini iznosi 6,3%.

Od ukupno 189 zaposlenih u **Ministarstvu sigurnosti,** 90 je žena ili 47,61%. Ministar, zamjenik ministra i sekretar Ministarstva su muškarci. Od 10 pomoćnika/ca ministara 9 je muškaraca i 1 žena. Od 20 šefova/ica odsjeka, 12 je muškaraca i 8 žena.

[1] PARP-Proces planiranja i revizije-jedan od mehanizama interaktive saradnje sa NATO
[2] Izvješće “Žene u policiji”, Stanje u Bosni I hercegovini, Sarajevo, lipanj/juni 2010.

U **Državnoj agenciji za istrage i zaštitu,** Ministarstva sigurnosti BiH, od ukupno 736 zaposlenih, 173 su žene ili 23,50%, što predstavlja povećanje od oko 9,5% u odnosu na analize iz 2009. godine. Od ukupnog broja zaposlenih 112 je zaposlenika/ca (64 žene ili 57,14%), 78 je državnih službenika/ca (39 žena ili 50%; 3 žene ili 3,85% nalaze se na rukovodećim pozicijama) i 546 policijskih službenika/ca (70 žena ili 12,82%; 6 ili 1,1% žena nalazi se na rukovodećim pozicijama - više inpektorke koje su vođe timova).

U **Graničnoj policiji BiH**, Ministarstva sigurnosti BiH, od ukupno 2053 policijska službenika/ce, 137 je žena ili je 6,67%, a na rukovodećim pozicijama su 2 žene ili 0,097%. Od ukupno 45 državnih službenika/ca, 23 su žene ili 51,11%, a na rukovodećim pozicijama su 3 žene ili 6,67%. Među 150 zaposlenika/ca, 97 ili 64.67% je pripadnica ženskog spola.

Prema podacima **Federalnog ministarstva unutarnjih poslova**, zaključno sa danom 20.12.2013.godine, ukupan broj uposlenih osoba je 177, od čega je 99 žena (56%) i 78 muškaraca (44%). Od 6 rukovodećih državnih službenika/ca 4 su žene (67%), a 2 muškarca (33%). Od ukupno 55 ostalih državnih službenika/ca 27 (49,10%) je žena i 28 (50,90%) muškaraca. Od ukupno 110 namještenika/ca, 68 je ženskog spola (61,82%) i 42 muškog spola (38,18%).

Od ukupno 773 zaposlenih u **Federalnoj upravi policije** 137 (17,72%) je žena i 634 (82,27%) muškaraca. Dva rukovodeća državna službenika su muškarci. Od 49 ostalih državnih službenika/ca 27 (55,10%) je žena i 22 (44,89%) muškarca. Od ukupno 159 namještenika/ca 66 (41,50%) je žena i 93 (58,49%) muškaraca. Od 565 policijskih službenika/ca 44 (7,78%) su žene i 521 (92,21%) muškarac. Nijedna žena nema čin glavne inspektorice, 2 žene imaju čin samostalne inspektorice, 2 žene čin više inspektorice i 10 žena čin inspektorice, Najveći broj žena (22) ima čin starije policajke.
U **kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova** zaposleno je ukupno 7336 policijskih službenika i službenica. Od tog broja je 469 žena ili 6,39%. Od tog broja najveći je procenat žena sa činom policajka, starija policajka i mlađa inspektorica. 14 žena ima čin inspektorice ili 0,19%, 12 žena čin više inspektorice ili 0,16% i 2 žene čin samostalne inspektorice ili 0,035%. Nijedna žena nema čin glavne inspektorice.

Od ukupnog broja zaposlenih u **Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske**, 21,45% je žena, od čega je 5,66% policijskih službenica, i to 2,83% uniformisanih i 2,83% neuniformisanih. Na rukovodećim pozicijama su 82 žene (svih radno-pravnih statusa) ili 1,20%. Na rukovodećim pozicijama je su 82 žene (svih statusa) ili 1,20%, dok je 12 policijskih službenica na rukovodećim pozicijama do nivoa komandira policijskih stanica. 12 policijskih službenica ima čin samostalne inspektorice, a 2 čin glavne inspektorice.

Od ukupno 46 zaposlenih u **Policiji Brčko distrikta** 27 (58,67%) je žena. Na rukovodećim pozicijama su 2 žene. Od ukupno 256 policijskih službenika/ca,12 žena ili 4,68%. 2 žene (ili 0,78%) imaju čin inspektorica, a 3 (ili 1,17%) čin mlađih inspektorica.

Ovi podaci pokazuju, ne samo nedovoljnu zastupljenost žena na svim pozicijama unutar navedenih institucija, nego upozoravaju na činjenicu da će samo mali broj policijskih službenica u dogledno vrijeme imati uslove za napredovanje u viši čin. Imajući u vidu da se manji broj žena nalazi na početnim i srednjim pozicijma, odnosno činovima, teško je očekivati za kratko vrijeme realno povećanje broja žena na rukovodećim pozicijma i višim činovima.

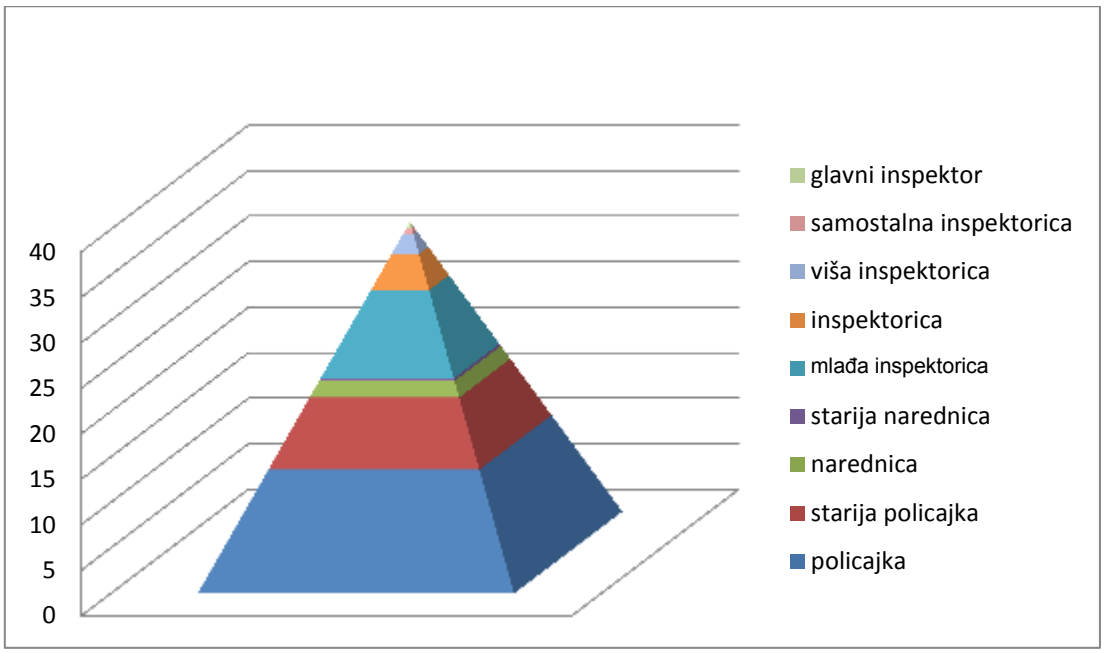

Slika 1: Zastupljenost žena po činovima u agencijama za provođenje zakona na državnom, entitetskom i kantonalnim nivou

Pozitivan primjer je **Odluka direktora Granične policije BiH o prijemu kadeta sa 30% pripadnica ženskog spola**. Značajno je napomenuti da je jedna žena u Graničnoj policiji unaprijeđena u čin glavne inspektorice, na mjesto rukovoditeljice osnovne organizacione jedinice (načelnica), dok je druga u činu samostalne inspektorice, raspoređena na mjesto rukovoditeljice unutrašnje organizacione jedinice (zapovjednica). Činjenica da 5 žena ima čin više inspektorice, predstavlja realnu mogućnost za dalje napredovanje.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH (MUP FBiH) i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS) provode aktivnosti koje se odnose na afirmaciju žena na rukovodećim položajima u policijskim strukturama, napredovanje u službi (dodatne edukacije za žene koje su bile na porodiljskom dopustu, uvođenje kvota kad su u pitanju rukovodeća radna mjesta i činovanje, prijem kadeta itd.), evidencije razvrstane po spolu, te usklađivanje zakonskih i podzakonskih akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Pozitivan primjer predstavlja odluka MUP-a RS da se prilikom prijema kadeta/kinja na Policijsku akademiju vodi računa da 25% kandidata koju prođu selekciju bude ženskog spola. Također, Zakon o državnim službenicima koji se primjenjuje u Republici Srpskoj, propisuje da da Komisija za izbor kandidata odražava proporcionalnu nacionalnu i spolnu zastupljenost. Primjer ozbiljnog pristupa i kontinuiranog rada na unapriđenju ravnoporavnosti spolova predstavlja i važeći Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u MUP-u RS, kao i Prijedlog Zakona o policijskim službenicima u Republici Srpskoj, koji promovira ravnopravnost žena i muškaraca u strukturi policijskih službenika.

Također je pozitivan primjer Zakon o unutarnjim poslovima Tuzlanskog Kantona koji uvodi kriterij spolne zastupljenost u kontekstu imenovanja i razrješenja policijskih komesara putem Komisije koju imenuje Skupština Tuzlanskog kantona, a u kojem trebaju biti podjedanko zastupljena oba spola. Isto tako je za članstvo u Komisiji za pritužbe protiv policijskih službenika/ca, osim etničke zastupljenosti uveden kriterij podjedanke zastupljenosti spolova, što se preporučuje i pri selekciji policijskih službenika/ca.

3.3. Mirovne misije

Upućivanje policijskih službenika/ca u operacije podrške miru je utvrđeno Zakonom o sudjelovanju pripadnika oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu („Službeni glasnik BiH“ broj: 14/2005), te Pravilnikom o postupku upućivanja pripadnika policijskih službi u Bosni i Hercegovini u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inozemstvu, izboru i obuci, pravima, obavezama i odgovornostima, postupanju pripadnika policijskih službi tokom trajanja operacije podrške miru, o pravima, obavezama i odgovornostima zapovjednika kontigenta („Službeni glasnik BiH“ broj: 93/2006) koji je donio ministar sigurnosti BiH. U ovom Pravilniku je člankom 7. stavak (b) tačke II. “Izbor pripadnika policijskih službi u BiH radi sudjelovanja u mirovnim operacijma“ utvrđeno sljedeće: na osnovu dostavljenih prijedloga Ministarstvo sačinjava listu kandidata koji ispunjavaju uslove za sudjelovanje u mirovnoj operaciji, uvažavajući stručnost i iskustvo, nacionalnu, regionalnu, spolnu zastupljenost kao i zastupljenost institucija odnosno policijskih službi ili agencija.”

U Bosni i Hercegovini su pokrenute brojne inicijative i realizirane aktivnosti s ciljem promocije učešća žena u mirovnim misijama, te uvođenja tema o ravnopravnosti spolova u obuke za policijske službenike i službenice prije upućivanja u mirovne misije kao i afirmativne mjere u cilju povećanja broja žena u mirovnim misijma.

U saradnji Ministarstva sigurnosti sa Centrom za obuku za operacije podrške miru (PSOTC) Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine[3], osmišljena je petodnevna obuka „Rodna pitanja u operacijma podrške miru“. Ova obuka je upućena NATO-u i UN-u radi dobivanja akreditacije. Obuka je postala sastavni dio programa obuka u PSOTC-u za srednji rukovodni kadar ministarstava odbrane, sigurnosti, unutrašnjih poslova, Oružanih snaga BiH, policijskih agencija kao i pripadnika/ca vojske i policije koji će se upućivati u operacije podrške miru. Bosna i Hercegovina je jedina država u regiji koja provodi ovakvu obuku tako da će se u PSOTC-u u budućnosti obučavati pripadnici/e vojnih i policijskih snaga iz zemalja regije kao i članica NATO-a i EU-a. Ministarstvo sigurnosti je iniciralo pripremu i izvedbu dvotjedne predmisione obuke u saradnji sa PSOTC-om, za policijske službenike i službenice u BiH koji se upućuju i u mirovne misije. Ova obuka je prošla postupak akreditacije od strane mjerodavnih tijela Ujedinjenih naroda i izvode je instruktori agencija za provođenje zakona u BiH, Ministartsva sigurnosti BiH i PSOTC-a.

S ciljem afirmiranja sudjelovanja žena u mirovnim misijama Ministarstvo sigurnosti je koristilo **afirmativne mjere** smanjivši broj potrebitih godina radnog iskustva, kao jednog od glavnih kriterija za prijavu za sudjelovanje u postupku izbora za upućivanje u mirovne misije**, sa 8 na 5 godina za žene**. Ova afirmativna mjera uvedena je zbog toga što u agencijama za provedbu zakona u BiH nije bilo žena koje su imale osam godina neprekidnog radnog iskustva u policiji. To bi za posljedicu imalo i obustavljanje upućivanja muškaraca u mirovne misije, budući da Ujedinjeni narodi od država članica traže i očekuju da daju prednost ženama pri finalnoj selekciji za raspoređivanje u konkretnu misiju.

Ministarstvo odbrane BiH radi na **unaprijeđenju baze podataka o zainteresiranosti i učešću žena u mirovnim misijama.** Zadužen je Ured za odnose sa javnošću Ministarstva odbrane BiH da u saradnji sa Sektorom za upravljanje personalom organizuje promocije vojnog poziva i aktivnosti koje su provodile pripadnice mirovnih misija u okviru mandata

[3] PSOTC je s početkom 2013.godine ušao u sastav Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine. Do tata je funkcionirao kao međunarodni centar.

mirovnih misija. Na svim nivoima Oružanih snaga u BiH organizovane su edukacije i informisanja o značaju učešća žena u vojnim snagama i misijama podrške miru.

Mandat UN policije se ogleda kroz pružanje potpore implementaciji mirovnih sporazuma, potpore vladama u provođenju sigurnosnih reformi, zaštiti civila (posebice najugroženijih skupina stanovništva: raseljene osobe, povratnici, žene i djeca), pružanje i organiziranje raznih obuka za lokalne policijske službenike/ce, kao i spriječavanja ponovne borbe, održavanje javnog reda i mira. Policijske službenice iz BiH, učestvuju u mirovnim misijama UN-a od 2000.godine. Pripadnice OS BiH učestvovale su u misijama podrške miru u Etiopiji, Eritreji i Iraku. Prva rotacija Pješadijske jedinice Oružanih snaga BiH u Afganistanu, u svom sastavu, također je imala ženu. Žene su prisutne u mirovnim operacijama u najzahtjevnijim zadacima, kao vojne posmatračce, deminerke i pješadinke.

- ***Učešće žena u mirovnim misijama u periodu 2000.-2013. godine***

U periodu od 2000.- 2013. godine, u mirovnim misijama sudjelovalo je ukupno 201+1+1+1 policijskih službenika/ca i to u mirovnim misijama u Liberiji, Sudanu – Južnom Sudanu, Cipru, Istočnom Timoru i Haitiju plus 1 poluprofesionalna pozicija u Libiji, 1 profesionalna u Južnom Sudanu i bila je 1 poluprofesionalna na Cipru. Od tog broja je 31+1 žena, što iznosi 14,90 %, odnosno 15,38%.

Mirovne misije UN-a	Ukupan broj policijskih službenika/ca	Broj pripadnica ženskog spola (%)
Cipar (UNFICYP)	28	4 (14,28%)
Liberija (UNMIL)	74	10 (13,51%)
Južni Sudan (UNMISS)	54	9 (16,66%)
Sudan (UNMIS)[4]	19	4 (21,05 %)
Istočnom Timoru (UNMISET)[5]	21	1 (4,76 %)
Haitiju (MINUSTAH)	12	3 (25 %)

Tabela 5: Učešće žena u mirovnim misijama u periodu 2000.-2013. godine

- ***Trenutno stanje zastupljenosti pripadnica ženskog spola u mirovnim misijama***

Prema izvještaju Ministarstva sigurnosti, trenutno je u mirovnim misijama UN-a je raspoređeno 52+1+1 (Južni Sudan i Libija) policijskih službenika/ca. Od redovno raspoređena 52 policijska službenika/ce, 12 je žena, što iznosi 23,07 %. Ukoliko u trenutno raspoređene policijske službenike/ce ubrojimo i profesionalne i poluprofesionalne policijske službenike/ce ukupan broj raspoređenih bi iznosio 54, od čega je 13 žena, odnosno 24,04 %.

Mirovne misije UN-a	Ukupan broj policijskih službenika/ca	Broj pripadnica ženskog spola (%)
Cipar (UNFICYP)	7	2 (25,57%)
Liberija (UNMIL)	9	3 (33,33%)
Južni Sudan (UNMISS)[6]	36	7 (19,44%)

Tabela 6: Trenutno stanje zastupljenosti pripadnica ženskog spola u mirovnim misijama

[4] Misija je transformirana u UNMISS Južni Suda i UNISFA - Abeyei
[5] Nema više pripadnika bh. policijskih službenika u mirovnoj misiji u Itočnom Timoru i Haitiju
[6] U 2013. godini se očekuje raspoređivanje još 16 policijskih službenika u mirovnoj misiji u Južnom Sudanu

Ovi podaci[7] pokazuju trend povećanja zainteresovaosti i mogućnosti učešća žena u mirovnim misijama. Žene su imenovane na pozicije zapovjednica i zamjenica zapovjednika BiH kontigenta u mirovnim misijama kao i na druge rukovodeće dužnosti. Trenutni postotak prikazan gornjoj tabeli veći je od prosječnog prosjeka država članica NATO saveza i Europske unije. Ovakav uspjeh ne bi bio moguć bez razumjevanja i podrške svih agencija za provođenje zakona u BiH koji u početnoj fazi daju suglasnost za kandidiranje svojih policijskih službenika/ca u postupak njihovog odabira prije upućivanja u mirovnu misiju.

3.4. Trgovina osobama

U Zaključnim zapažanjima i preporukama koje je Bosna i Hercegovina dobila nakon odbrane Četvrtog i petog CEDAW izvještaja za Bosnu i Hercegovinu, UN CEDAW Komitet je konstatovao napredak u usvajanju propisa i politika za zaštitu žrtava i svjedoka uključujući i razvoj nove Strategije za borbu protiv trgovine osobama. Međutim, Komitet je izrazio zabrinutost zbog pomanjkanja djelotvornih procedura identifikacije žrtava, te blagovremenog procesuiranja i kažnjavanja trgovaca osobama, naročito kada se radi o ženama i djevojčicama iz romskih zajednica i interno raseljenim ženama koje su sve više pogođene ovim problemom. Zbog toga je Komitet naglasio važnost osiguranja djelotvorne primjene novog zakonskog okvira, te jačanja mehanizama koji imaju za cilj ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine osobama.

Radna grupa koja se sastoji od tužitelja/ica iz svih tužilaštava u Bosni i Hercegovini sačinila je prijedlog mogućeg rješenja izmjena i dopuna krivičnih zakona koje bi dovele krivično zakonodavstvo u ovoj oblasti u međusobni sklad i u sklad sa međunarodnim standardima, posebno Protokolom Ujedinjenih nacija o sprečavanju i kažnjavanju trgovine ljudima, Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, kao i Direktivom Evropske Unije o borbi protiv trgovine ljudima. Cjelokupna aktivnost vođena je u saradnji sa OSCE misijom u BiH. Tekst prijedloga izmjena i dopuna navedenih zakona je usaglašen, te poslat na usvajanje Državnom i entitetskim parlamentima, kao i pravosudnoj komisiji Brčko Distrikta BiH. Već su usvojene izmjene i dopune Krivičnog zakona Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" br. 67/13) i Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH br. 9/13).

Podaci o potencijalnim žrtvama trgovine osobama (navođenja na prostituciju i/ili seksualnog iskorištavanja, trgovine osobama u svrhu prosjačenja, prodaje u svrhu sklapanja braka) se prikupljaju od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad, te nevladinih organizacija. Tabela ispod pokazuje podatke koji su prikupljeni u periodu 2009.-2012. godine.

Potencijalne žrtve trgovine osobama		2009	2010	2011	2012
Muškarci	maloljetni	4	2	7	3
	punoljetni	1	2	0	0
	ukupno	5	4	7	3
Žene	maloljetni	23	3	12	16
	punoljetni	41	18	16	20
	ukupno	58	21	28	36
UKUPNO		**69**	**25**	**35**	**39**

Tabela 7: Podaci o broju potencijalnih žrtava trgovine osoba

[7] Statistika Ministrastva sigurnosti BiH; dostupna na http://www.bihat.ba/

Od ukupno od 39 žrtava 20 je seksualnog iskorištavanja, 3 navođenje na prostituciju, 13 prisilnog rada – prosjačenja i 3 prodaja radi prisilnog sklapanja braka. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine osobama stranih državljana je bilo 11 (2009.), 4 (2010.) i 8 (2011.) ili ukupno 23 osobe. Zemlje porijekla ovih žrtava su: Srbija, Hrvatska, Moldavija, Rumunija, Njemačka, Sjedinjene Američki Države i Kosovo, te Bugarska.

U 2012.godini, od 39 žrtava trgovine osobama 12 je stranih državljanki. 2 strane državljanke su asistirane u sigurnoj kući na prostoru BiH, dok je 10 stranih državljanki, sve iz Srbije, identifikovano kao potencijalne žrtve i trenutno je u toku dalja procedura koja se poduzima od strane Državne agencije za istrage i zaštitu BiH a po nalogu Tužilaštva BiH. Zemlje porijekla 2 strane žrtve su: Njemačka i Bugarska. Preostalih 27 žrtava trgovine osobama su državljani/ke BiH.

Tokom 2012.godine u sigurnim kućama/skloništima je asistirano 13 potencijalnih žrtava trgovine osobama, dok 26 potencijalnih žrtava nije asistrano u skloništima. Od navedenih 26 potencijalnih žrtava, 10 žrtava ne boravi na području BiH, 10 žrtava je asistirano od strane Centra za socijalni rad, odnosno nevladine organizacije koja rukovodi dnevnim centrom za djecu koja rade na ulici, dok preostalih 6 nije prihvatilo asistenciju.

U 2012. godini realizovana su tri povratka žrtava trgovine osobama, državljana Bosne i Hercegovine, i to dva povratka ženskih osoba (1 punoljetna i 1 maloljetna) iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu i jedan povratak (1 punoljetna) iz Makedonije. Tokom 2012. godine odobren je privremeni boravak iz humanitarnih razloga za dvije (2) žrtve trgovine osobama - stranaca u Bosni i Hercegovini.

Podaci o krivičnom gonjenju za djela trgovine osobama i krivična djela koja se vežu za trgovinu osobama prikupljaju se od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine i Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima.Tabela ispod ukazuju na podatke o krivičnom gonjenju koji su prikupljeni u periodu 2009.-2012. godine.

Krivično gonjenje	2009	2010	2011	2012
Prijave	23	22	19 protiv 38 lica	
Pokrenuto istraga	20	15	10 protiv 9 lica	19 42
Podignuto optužnica	10 protiv 20 lica	16	6 protiv 9 lica	15 22
Izrečene presude	Protiv 10 lica	19 lica	4 protiv 7 lica	11 13
Oslobađajuća presuda	Za 5 lica	Za 4 lica	Za 1 lice	2 za 3 lica
Neriješene optužnice	12	9	13 protiv 36 lica	

Tabela 8: Podaci o broju provedenih postupaka u predmetima trgovine osoba

Obezbjeđenje odgovarajućih usluga žrtvama trgovine osobama, kao što su skloništa, većinom vode nevladine organizacije koje se oslanjaju na vanjsko finansiranje. Ministarstvo sigurnosti BiH ima potpisan protokol sa dvije nevladine organizacije, koje pružaju pomoć i smještaj stranim žrtvama trgovine osobama, dok Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH ima potpisan protokol sa 3 nevladine organizacije koje pružaju pomoć i smještaj za domaće žrtve trgovine osobama

Slijedeći sveobuhvatan pristup u rješavanju problematike trgovine osobama radna grupa, koju su činili predstavnici/e Ministarstvo sigurnosti BiH i svih relevantnih institucija, izradila je novu Strategiju i Akcioni plan suprotstavljanja trgovini osobama u Bosni i Hercegovini (2013-

2015), koju je usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine u martu 2013. godine. Strategija sadrži 5 strateških ciljeva:

A. PODRŠKA - Organizirati održiv sistem podrške u tretiranju problematike trgovine osobamau Bosni i Hercegovini;
B. PREVENCIJA - Inicirati preventivno djelovanje kao poželjan i održiv proces;
C. PROCESUIRANJE - Unaprijediti sistem otkrivanja, razjašnjavanja, dokazivanja i krivičnog gonjenja;
D. PROAKTIVNA ZAŠTITA - Osigurati održive programe i procedure za zaštitu žrtava svih oblika trgovineosobama;
E. PARTNERSTVO - Poboljšati međuinstitucionalnu saradnju na svim nivoima vlasti

3.5. Žene koje su preživjele seksulano nasilje tokom i nakon rata

Oblast zaštite i podrške svjedocima/žrtvama zločina počinjenih tokom rata u Bosni i Hercegovini je uređena zakonima na državnom i entitetskom nivou. Na nivou BiH pravni okvir kojim se uređuje zaštita svjedoka čine: krivični zakoni u BiH, zakoni o krivičnom postupku u BiH, Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH, Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku RS i Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka FBIH.

U Krivičnom zakonu BiH, koji se primjenjuje u procesuiranju ratnih zločina pred Sudom BiH, dva člana spominju silovanje kao način izvršenja krivičnog djela: član 172. *Zločin protiv čovječnosti* i član 172. *Ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Iako definicije u Krivičnom zakonu BiH još uvijek nisu izmijenjene u skladu sa preporukama Komiteta protiv torture Sud BiH u svojoj jurisprudenciji definirao element sile ili prijetnje silom proširio. U prvom predmetu koji se ticao seksualnog nasilja, SUD BiH je definirao silovanje i seksualne zločine na način da je pojmovima „sile ili prijetnje silom“ dodao i kao mogući element izvršenja „prisilu“ i element „bez pristanka žrtve“. Bitno je međutim naglasiti da se ovo tumačenje odnosi samo na praksu Suda BiH dok ne postoje podaci o postupanju nadležnih sudova entiteta u BiH i Brčko distrikta BiH.

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina iz 2008 godine sadrži preporuke za jačanje podrške svjedocima u postupcima koji se vode pred okružnim i kantonalnim sudovima i tužilaštvima. Strategijom su predviđene mjere za unapređenje zaštite i podrške svjedocima, kao i projekcija i dugoročni finansijski okvir za realizaciju mjera zaštite svjedoka.
Podaci o broju procesuiranih predmeta ratnih zločina seksualnog nasilja nad ženama ne obrađuju se statistički odvojeno od drugih predmeta ratnih zločina. Zbirne podatke o broju procesuirani predmeta ratnih zločina seksualnog nasilja nad ženama je teško dobiti budući da su ovi zločini uglavnom izvršeni u sticaju sa drugim djelima ratnih zločina. Prema dostupnim informacijama koji su pribavljeni analizom presuda sa stranice Suda BiH u periodu do kraja 2011. godine pravosnažno je presuđeno ukupno 75 predmeta ratnih zločina od čega je 29 pravnosnažnih presuda za ratne zločine koji uključuju djela seksualnog nasilja nad ženama ili 38,6 % predmeta. Međutim, i dalje predstavlja problem nedostatak podataka o broju predmeta seksualnog nasilja nad ženama, koji se vode na nižim nivoima vlasti.

U Zaključnim zapažanjima i preporukama nakon podnošenja Četvrtog i petog CEDAW izvještaja za Bosnu i Hercegovinu, UN CEDAW Komitet je prepoznao napore koji su učinjeni da bi se unaprijedio položaj žena koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata u BiH, ali i spor tempo procesuiranja ovih slučajeva, te nisku stopu osuđujućih presuda za počinioce seksualnog nasilja. To dovodi do široko rasprostranjene nekažnjivosti, uprkos sprovođenju

državne Strategije za procesuiranje ratnih zločina iz 2008. Također, konstatovana su kašnjenja u usvajanju mjera koje odgovaraju na potrebe žena, žrtava ratnih sukoba, uključujući neadekvatan pristup žena mjerama odštete, podrške i rehabilitacije za nasilje pretrpljeno tokom rata.

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su koordinirali saradnju različitih nevladinih organizacija i udruženja, timova i centara na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini kako bi se na jedinstven način riješavali problemi žrtava rata u BiH. Iz sredstava FIGAP programa finansiran je projekat Udruženja „Žena-žrtva rata“ koji ima za cilj utvrđivanje zdravstvenih potreba žena žrtava rata, koji je proveden u toku 2011. i 2012. godine, dok je u 2013. godini realiziran projekat koji se odnosi na edukaciju za komunikacijske vještine i psihološko osnaživanje seksualno zlostavljanih u ratu, sa ciljem socijalnog funkcionisanja u zajednici.

Udruženje "Medica" Zenica je u periodu 2011.-2013.godina realiziralo projekat „Modeli podrške za žrtve/svjedoke ratnih zločina kroz jačanje kapaciteta i saradnje nevladinih organizacija i institucija“ koji je podržan od strane UN WOMEN, Medice mondiale i Norveške ambasade u Sarajevu. U okviru projekta uspostavljene su prve institucionalne mreže za podršku žrtvama/svjedocima u predmetima ratnih zločina, seksualnog nasilja i drugih krivičnih djela na području Zeničko-dobojskog kantona, Srednjobosanskog kantona i Unsko-sanskog kantona. Potpisani su protokoli o međusobnoj saradnji nadležnih ministarstava, općina, institucija, ustanova i nevladinih organizacija u pružanju podrške žrtvama i žrtvama/svjedocima. Uspostavljena su odjeljenja za podršku svjedocima pri Kantonalnom sudu i Tužilaštvu u Sarajevu, Okružnom sudu i Tužilaštvu u Banjoj Luci, te Okružnom sudu i Tužilaštvu u Istočnom Sarajevu. Ne postoje podaci da li postoji i kako se vrši podrška svjedocima i žrtvama u drugim sudovima u BIH.

Međutim, kako je konstatovao i CEDAW Komitet, sve ove inicijative nisu dovoljne za unaprjeđenje statusa i položaja svih žena žrtava ratnih zločina i seksulanog nasilja u BiH, te preoručuje da se „*Ubrza usvajanje nacrta zakona i programa, koji su na čekanju, planiranih da obezbijede djelotvoran pristup pravdi za sve žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata, uključujući odgovarajuća obeštećenja, kao što su nacrt Zakona o pravima žrtava torture i civilnim žrtvama rata, Program za žrtve seksualnog nasilja u sukobu i torture (2013-2016) i nacrt Strategije tranzicijske pravde (2012.-2016), čiji je cilj unapređenje pristupa pravdi*“.

4. Naučene lekcije u periodu implementacije Akcionog plana UNSCR 1325 u BiH (2010.-2013. godine)

Akcioni plan za implementaciju UN Rezolucije 1325 u Bosni i Hercegovini, usvojen 2010. godine, prvi je akcioni plan te vrste u jugoistočnoj Evropi i jedan od prvih donesenih u postkonfliktnim zemljama. Akcioni plan se sastoji od niza politika kreiranih tako da povećaju doprinos žena u održavanju mira u postkonfliktnoj Bosni i Hercegovini. Važno je naglasiti da je Agencija za ravnopravnost spolova BiH rukovodila je izradom ovog Akcionog plana uključujući konsultacije sa relevantnim institucijama na različitim nivoima vlasti u BiH, kao i sa organizacijama civilnog društva. Koordinacioni odbor koji broji 20 članova/ica, uspostavljen je 2011. godine s ciljem monitoringa provedbe i ostvarivanja ciljeva AP-a.

Nezavisna procjena implementacije Akcionog plana, provedena u julu 2013. godine, zaključila je kako je ovaj plan model dobre prakse za kreiranje i provedbu javne politike. Po tome je Bosna i Hercegovina prepoznata i na međunarodnom nivou. Primjerice, u 2012. godini Ministarstvo sigurnosti BiH nominirano je od strane nevladine organizacije „Žene ženama“ i primilo je prvu nagradu Ujedinjenih Nacija za promoviranje ravnopravnosti spolova u vladinim strukturama.

Akcioni plan je bio uspješan iz više razloga. Prvo, kreiran je na način da povezuje ciljeve i aktivnosti plana sa postojećim madantima relevantih institucija zaduženih za sigurnosnu politiku. Iskorištena je stručnost osoblja koje je imalo iskustva u ovoj oblasti, promovirajući međuinstitucionalnu saradnju. Drugo, Agencija za ravnopravnost spolova BiH igrala je ključnu ulogu i pružala stručnu i tehničku podršku institucijama u provedbi Akcionog plana, posebno Ministarstvu odbrane BiH i Ministarstvu sigurnosti BiH. Kreiranjem i distribucijom edukativnih materijala i provođenjem obuka, Agencija za ravnopravnost spolova BiH je podizala svijest o tome zašto je rodna perspektiva bitna za mir i sigurnost, nastojeći da na praktičan način približi ove teme i omogući praktičan pristup sprovođenju Akcionog plana. Kroz ove edukativne aktivnosti UN Rezolucija 1325 i Akcioni plan za BiH su predstavljeni kao strategije koje su povezane sa širim državnim ciljevima. Ova taktika je uticala na povećanje lokalnog vlasništva i stvaranje veće podrške za provedbu Akcionog plana među ključnim nosiiocima odgovornosti. Koordinacioni odbor je bio još jedna ključna komponenta uspjeha Akcionog plana. U razdoblju od 2010.-2013. godine Odbor se redovito sastajao, a većina članova i članica je bila je uključena u izradu Akcionog plana. Oni su pokazali substantivno razumijevanje ove strategije i stvarnu opredijeljenost za njenu provedbu.

Konačno, nosioci odgovornosti dosljedno su koristili Akcioni plan kao platformu za ostvarivanje rezultata i značajnog učinka na pitanja uključivanja žena u postizanju i očuvanju mira i sigurnosti. Ministarstvo odbrane BiH koristilo je Akcioni plan pri planiranju edukativnih i promotivnih aktivnosti kao što su radionice, prezentacije, sastanci i medijska promocija. U posljednje tri godine educirano je više od 4,000 pripadnika/ca Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH. Ova sveobuhvatna inicijativa rezultirala je povećanjem interesa mladih žena iz ruralnih sredina za sudjelovanje u oružanim snagama.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske registrovalo je Udruženje „Mreža žena MUP RS-RS WPON“ čime je postalo prvo ministarstvo u regionu koje registrovalo ovakvo udruženje, a u okviru inicijative SEPCA (Asocijacije šefova policija Jugoistočne Evrope) da se osnuje Mreža žena policajaca Jugoistočne Evrope“. Također, Federalno Ministarstvo unutrašnjih poslova pokrenulo je slično umrežavanje - Mrežu žena policajaca koja uključuje predstavnice policijskih agencija u BiH, uključujći i SIPA-u, Granične policiju i kantonalna ministarstava unutrašnjih poslova. Ove mreže organiziraju žene u policijskim snagama i osiguravaju platformu za osnaživanje i uzajamnu podršku, One provode projekte i aktivnosti usmjerene na promovisanje i primjenu načela rodne ravnopravnosti, pri prijemu žena u policiju, kao i na pitanja obrazovanja, obuka, razvoja karijere i promocije rezultata pripadnica mreža.

Nekoliko nevladinih organizacija u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, uz finansijsku podršku UN Women u BiH i FIGAP programa, implementiralo je specifične projekte lokalizacije Akcionog plana kroz primjenu koncepta “ljudske (humane) sigurnosti”. Ove inicijative, kroz koje se identifukuju lokalni prioriteti i prepreke u ostvarivanju sigurnosti žena u lokalnim zajednicama, predstavljaju inovativan primjer, na globalnom nivou, kako se poruka UN Rezolucije 1325 spušta na lokalni nivo vlasti u BiH.

Međutim, idenfifikovane su i određene smetnje za postizanje maksimalnog učinka Akcionog plana, a kako slijedi:

- I pored navedenih pozitivnih primjera, cjelokupan proces harmonizacije propisa, pravila i procedura u sektoru odbrane i sigurnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH je nedosljedan i neujednačen.
- Uočena je i potreba za učinkovitijim sistemom monitoringa i evaluacije. Akcioni plan sadržavao je previše pokazatelja koje je bilo teško pratiti i nadzirati. To je rezultiralo nedostatkom jedinstvenog sistema izvještavanja u vladinim institucijama. Skoro svi navedeni indikatori su kvantitativne prirode što onemogućava praćenje progresa u otvarivanju srednjoročnih ili dugoročnih ciljeva, te kvalitativnih institucionalnih i uopšte društvenih promjena.
- Veliku prepreku predstavljao je i nedostatak sredstava za efikansu implementaciju Akcionog plana. Ciljevi i aktivnosti iz Akcionog plana nisu adekvatno prioritetizirani unutar institucionalnih strategija ili planova rada, što je rezultiralo nedostatkom sredstava za njegovu provedbu.

Pri izradi novog Akcionog plana za naredni trogodišnji period potrebno je uzeti u obzir iskustva i naučene lekcije kroz realizaciju prethodnog Plana. Novi Akcioni plan će postići najbolje rezultate ukoliko se nadograđuje na uspjehe prethodnog Plana, istovremeno rješavajući gore navedene izazove, što povećava izglede za njegov stvarni učinak na unaprjeđenje sigurnosti u Bosni i Hercegovini.

5. Struktura Akcionog plana UNSCR 1325 u BiH (2014.-2017. godine)

U skladu sa preporukama nezavisne evaluacije provedbe prethodnog Akcionog plana, uspostavljena je struktura novog Akcionog plana za period 2014.-2017. godine. Prethodni plan je sadržavao 8 ciljeva. U cilju što efikasnije implementacije novog Akcionog plana, ovi ciljevi grupisani unutar tri osnovne kategorije u skladu sa UN Rezolucijom 1325: ravnopravno učešće, prevencija i zaštita. To je omogućilo jasnije definisanje strateških i srednjoročnih ciljeva, očekivanih rezultata, te formulisanje konkretnih, rezultatski usmjerenih aktivnosti. Na ovaj način je pojednostavljen sistem uspostave indikatora za praćenje Akcionog plana, kao i sistem prikupljanja podataka potrebnih za izradu godišnjih izvještaja o provedbi Plana.

U novoj strukturi zaštita i prevencija obezbjeđuju se kroz strateški cilj 2: ***Povećan stepen humane sigurnosti***. Na ovaj način se u Akcioni plan uvodi jedan novi koncept koji počiva na činjenici sigurnost ne znači samo zaštitu države ili institucije već i indvidua ili grupa od straha i prijetnji sa kojima se svakodnevno suočavaju. Pristup humane sigurnosti je otvorio put ka uvođenju principa ravnopravnosti spolova u sektor sigurnosti, jer je omogućio da se na kvalitativno drugačiji način razmatra sigurnost na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, a posebno u lokalnim zajednicama, te da se ponude nova rješenja koja bi stepen sigurnosti građana i građanki podigla na viši nivo.

Također, nova struktura zadržava sve ciljeve iz prethodnog Akcionog plana, s tom razlikom što su **prioritetne oblasti** sadržane u strateškim ciljevima 1 i 2, dok treći strateški cilj („horizontalni cilj“) sadrži **transferzalne („cross-cutting“) oblasti** koje su podjednako važne za ostvarivanje prva dva strateška cilja. To se odnosi na unaprijeđenje mehanizama koordinacije, instrumenata za provođenje Akcionog plana, te saradnje sa drugim akterima (lokalne vlasti, NVOe, međunarodne organizacije). Slika 2., koja slijedi, ilustruje strukturu novog Akcionog plana.

RAVNOPRAVNO UČEŠĆE			ZAŠTITA I PREVENCIJA		
STRATEŠKI CILJ 1 **Povećano učešće žena na mjestima donošenja odluka, u vojsci, policiji i mirovnim misijama**			**STRATEŠKI CILJ 2** **Povećan stepen humane sigurnosti**		
SREDNJOROČNI CILJEVI			**SREDNJOROČNI CILJEVI**		
1.1	**1.2**	**1.3**	**2.1**	**2.2**	**2.3**
Ključni zakoni i politike omogućavaju povećanje učešća žena na mjestima donošenja odluka, u policiji, vojsci i mirovnim misijama	**Žene posjeduju kapacitete za učešće u donošenju odluka, u vojnim i policijskim snagama i mirovnim misijama**	**Razvijena svijest o važnosti učešća žena u donošenju odluka i postizanju mira i sigurnosti**	**Smanjena stopa trgovine osobama u BiH**	**Poboljšana podrška i pomoć ženama i djevojčicama žrtvama seksualnog nasilja tokom i nakon rata**	**Smanjena opasnost od mina u BiH**
OČEKIVANI REZULTATI			**OČEKIVANI REZULTATI**		
1.1.1.Zakoni su usklađeni s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	1.2.1.Omogućena izgradnja kapaciteta	1.3.1.Održane obuke za ključne donosioce odluka, uposlenike i rukovodeće osobe u sektoru odbrane i sigurnosti o važnosti ravnopravnog učešća	2.1.1.Primijenjuju se pravni mehanizmi i odgovarajuće mjere za borbi protiv trgovine osobama	2.2.1 Poboljšan pravni okvir i mehanizmi za ostvarivanje prava žrtava seksualnog nasilja tokom i nakon rata	2.3.1 Primjenjuju se instrumenti i mjere za smanjenje opasnosti od mina
1.1.2.Povećani kapaciteti za usklađivanje zakona i internih propisa	1.2.2. Stvoreni uslovi za unapriđeđenje međusobne saradnje i umrežavanje žena u sektoru odbrane i sigurnosti	1.3.2 Primijenjuju se instrumenti i mehanizami za jačanje i promociju ravnopravnog učešća	2.1.2.Omogućena izgradnja kapaciteta za borbu protiv trgovine osobama	2.2.2 Kompenzacija i beneficije/ rehabilitacija dostupni ženama i djevojčicama žrtvama silovanja tokom i nakon rata	2.3.2 Povećana svijest i kapaciteti za smanjenje rizika od miniranih područja
1.1.3 Usvojene konkretne mjere za povećanje učešća žena u donošenju odluka na svim nivoima, te u sektoru odbrane i sigurnosti		1.3.3 Provedene kampanje za podizanje svijesti javnosti o važnosti učešća žena u donošenju odluka, te odbrambenim, sigurnosnim i mirovnim procesima	2.1.3 Provedene aktivnosti za podizanje svijesti o problemu trgovine osobama		

KOORDINACIJA I PARTNERSTVO	
STRATEŠKI CILJ 3 **Unapriđeđeni uslovi i pristup provedbi AP UNSCR 1325**	
SREDNJOROČNI CILJEVI	
3.1	**3.2**
Unaprijeđeni mehanizmi i instrumenti za provedbu AP za UNSCR 1325	**Poboljšana saradnja sa drugim akterima**
OČEKIVANI REZULTATI	**OČEKIVANI REZULTATI**
3.1.1 Poboljšani mehanizmi za koordinaciju provedbe AP UNSCR 1325 3.1.2 Poboljšani instrumenti za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u rad institucija odbr.i sigurn.	3.2.1 Poboljšana saradnja s lokalnim vlastima 3.2.2 Poboljšana saradnja sa nevladinim organizacijama 3.2.3 Poboljšana regionalna i međunarodna saradnja i razmjena informacija o provedbi Rezol.

Slika 2: Strukturu novog Akcionog plana

6. Monitoring i evaluacija

Osnovni mehanizam praćenja provedbe Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u Bosni i Hercegovini je **Koordinacioni odbor**, koji se sastoji od članova i članica iz institucija sektora sigurnosti i jedne članice koja predstavlja nevladin sektor u BiH. Koordinacioni odbor se imenuje na period trajanja Akcionog plana.

U skladu sa Poslovnikom o radu, Koordinacioni odbor je, između ostalog, zadužen da:

a) Razmatra i usvaja godišnje operativne planove za implementaciju Akcionog plana;
b) Koordinira implementaciju aktivnosti Akcionog plana u nadležnim institucijama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama;
c) Razmatra i predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na usvajanje godišnje izvještaje o implementaciji Akcionog plana;
d) Prati i druge aktivnosti koje su usmjerene na provođenje UNSCR 1325 u BiH

Djelovanje Koordinacionog odbora za praćenje Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH, prepoznato je i u BiH i u regiji, kao primjer izuzetno dobre prakse djelovanja, zainteresovanosti i saradnje nadležnih institucija u provedbi strateških dokumenata.

Tokom nezavisne procjene provedbe prethodnog Plana uočena potreba za učinkovitijim sistemom monitoringa i evaluacije. Akcioni plan je sadržavao previše indikatora koje je bilo teško pratiti i nadzirati. To je rezultiralo nedostatkom jedinstvenog sistema izvještavanja u nadležnim institucijama. Skoro svi indikatori su bili kvantitativne prirode što onemogućava praćenje progresa u otvarivanju strateških i srednjoročnih ciljeva, te kvalitativnih institucionalnih i uopšte društvenih promjena u postizanju ravnopravnosti spolova u oblastima odbrane i sigurnosti.

U skladu s tim predloženo je da Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 u BiH (2014.-2017. godina) sadrži **plan monitoringa i evaluacije** kao zaseban dokumenat koji će biti izrađen nakon usvajanja Akcionog plana. Plan monitoringa i evaluacije će biti sveobuhvatna strategija za definisanje indikatora i početnih odrednica (baseline), prikupljanje podataka i izvještavanje, te definisanje rokova i odgovornih aktera. To će omogućiti osnov za nezavisnu srednjoročnu i završnu procjenu napretka u provedbi Akcionog plana.

Za implementaciju Plana monitoringa i evaluacije, uspostavit će se jednostavan i učinkovit **sistem monitoringa i evalucije** koji se nadovezuje na već postojeće mehanizme. Sistem će definisati:

- Metode i protokole za prikupljanje podataka;
- Strukturu vođenja i ažuriranja podataka (uključujući informacije o tome ko prikuplja podatke, ko posjeduje podataka, te o izvoru podataka);
- Odgovarajuće mehanizama izvještavanja (uključujući forme i obrasce izvještavanja, dinamiku izvještavanja, te druge oblike kominiciranja sa akterima o implementaciji Akcionog plana).

Cilj je da ovaj sistem monitoringa i evaluacije ojača institucionalne kapacitete za praćenje napretka i učinka Akcionog plana, a u skladu sa planom monitoringa i evaluacije. To bi doprinjelo većem uticaju Akcionog plana, uz mogućnost da korisnici prikupljaju i koriste podatke i dokaze, održavaju i unaprijede kvalitet aktivnosti iz Akcionog plana, te adekvatno upravljaju i prevazilaze izazove tokom implementacije.

7. Riječnik pojmova

- **Rod / Gender**

Odnosi se na društvene razlike između muškaraca i žena. Rod/gender identifikuje društveno, kulturalno, politički i ekonomski određene odnose između žena i muškaraca. Rodni odnosi variraju od mjesta do mjesta, kao i u vremenu; oni se mijenjaju u odnosu na promjenjive okolnosti. Spol, s druge strane, identifikuje biološke razlike između žena i muškaraca, koje ostaju konstantne.

- **Rodno budžetiranje**

Primjena rodne perspektive na finansijske planove i budžetske procese, uzimajući u obzir potrebe i prioritete (različitih grupa) žena i muškaraca, pri čemu se imaju na umu različite uloge koje oni imaju u porodici, na radnom mjestu i u društvu. Za Savjet Evrope, rodno budžetiranje predstavlja primjenu „gender mainstreaming-a“ u budžetskom procesu. To znači rodno zasnovanu procjenu budžeta, ugađivanje rodne perspektive na sve nivoe budžetskog procesa i restruktuiranje prihoda i rashoda s ciljem promovisanja rodne ravnopravnosti.

- **Gender mainstreaming**

Proces procjene uticaja koji na žene i muškarce imaju sve planirane aktivnosti, uključujući zakonski okvir, politike i programe, u svim oblastima društvenog djelovanja i na svim nivoima. Gender mainstreaming je strategija pomoću koje se pitanja i iskustva žena i muškaraca pretvaraju u integralni dio izrade, sprovođenja, praćenja i ocjene politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama. To se radi na način koji osigurava da žene i muškarci jednako profitiraju, a da se ne podržava neravnopravnost. Konačni cilj maistreaming-a je postizanje rodne ravnopravnosti (definicija Ekonomskog i socijalnog savjeta Ujedinjenih nacija – ECOSOC, juli 1997. godine). Za Vijeće Evrope gender mainstreaming je „(re)organizacija, unapređenje, razvoj i evaluacija procesa politika, tako da perspektiva rodne ravnopravnosti bude ugrađena u sve politike, na svim nivoima i u svim fazama, od strane aktera koji su uključeni u kreiranje politika“.

- **Diskriminacija na osnovu spola**

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu, zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

- **Humana (ljudska) sigurnost**

U posljednjih nekoliko desetljeća smanjena je pojava međudržavnih sukoba, dok se povećao broj pobuna, terorizma i sukoba unutar državnih granica. Promjene u prirodi sukoba traže i promjene u odgovorima na iste. Humana sigurnost je pogled na sigurnost države s osvrtom na pojedince. Naglašava važnost svakodnevne sigurnosti ljudi uz pomoć poboljšanja javnih službi i programa za smanjenje siromaštva. UN je 1994. godine uveo koncept humane sigurnosti, čije su osnovne komponente „sloboda od straha i sloboda od oskudice“. Stoga su ključna pitanja povezana s humanom sigurnošću lična (fizička) sigurnost, ekonomija, zdravstvo, životna sredina i sigurnost zajednice. Unutrašnje osnaživanje poboljšava nacionalnu, regionalnu i globalnu stabilnost što u konačnici dovodi do smanjenja učestalosti sukoba.[8]

[8] UNDP 2013, „Izvještaj o razvoju društva 2013 – Uspon juga: Ljudski napredak u svijetu raznolikosti“

- **Izgradnja kapaciteta**

Ciljani trening za poboljšanje znanja i vještina nositelja odgovornosti za učinkovitu provedbu strategija, politika, programa i projekata.

- **Učinak**

Dugoročni učinak (pozitivan ili negativan, namjeran ili slučajan) određene strategije, politike, programa ili projekta na nositelje odgovornosti, kao i na trenutne društvene prilike.[9]

- **Pokazatelji/indikatori (kvantitativni i kvalitativni)**

Kvantitativne ili kvalitativne varijable koje omogućavaju jednostavno i pouzdano mjerenje dostignuća i promjena povezanih sa određenom intervencijom, kao i pomoć u procjeni djelovanja organizacije/institucije u odnosu na postavljeni cilj.[10]

- **Srednjoročni rezultat**

Vjerovatni ili postignuti učinci programa, politika ili projekta u sredini provedbe.

- **Plan monitoringa i evaluacije**

Strategija za prikupljanje podataka koja osigurava potrebne informacije za učinkovit sistem monitoringa i evulacije. Plan dokumentuje osnovne/početne podatke, projicirane ciljeve, izvore podataka, alate za prikupljanje podataka, te kvantitativne i/ili kvalitativne pokazatelje/indikatore za procjenu napretka u provedbi određene strategije, politike, programa, projekta ili aktivnosti. Plan, također, jasno određuje rokove, nositelje odgovornosti, te način izvjetavanja.

- **Sistem monitoringa i evaluacije**

Metode za prikupljanje podataka, definisanje potrebnih ljudskih resursa, mehanizmi izvještavanja i evaluacije, te tehnologija koja promptno osigurava informacije onima koji provode strategiju, politiku, program ili projekat. Svrha ovih informacija je bolje informiranje ključnih nositelja odgovornosti kako bi se postigli svi zadani ciljevi.[11]

- **Rezultat**

Vjerovatni ili postignuti krajnji učinak proizvoda, robe ili usluge kao posljedice određene intervencije.[12]

[9] Gorgens, Marelize i Jody Zall Zusek, „Making Monitoring and Evaluation Systems Work“, Svjetska banka, Washington, DC: 2009
[10] Kusek Jody i Ray Rist, „A Handbook for Development Practitioners: Ten Steps to a Results-Based Monitoring and Evaluation System. Svjetska banka, Washington, DC: 2004.
[11] Gorgens, Marelize and Jody Zall Zusek. Making Monitoring and Evaluation Systems Work. Svjetska banka, Washington, DC: 2009
[12] Kusek, Jody and Ray Rist. A Handbook for Development Practitioners: Ten Steps to a Results-Based Monitoring and Evaluation System. Svjetska banka, Washington, DC: 2004

8. Ciljevi i aktivnosti Akcionog plana za implementaciju UNSCR 1325 u BiH za period 2014.-2017.godine.

STRATEŠKI CILJ 1: Povećano učešće žena na mjestima donošenja odluka, u vojsci, policiji i mirovnim misijama				
Srednjoročni cilj 1.1: Ključni zakoni i politike omogućavaju povećanje učešća žena na mjestima donošenja odluka, u policiji, vojsci i mirovnim misijama				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
1.1.1 **Zakoni su usklađeni s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova**	Nastavak rada na usklađivanju zakona, podzakonskih akata i propisa u vojnim i policijskim strukturama sa domaćim i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova	Ministarstvo odbrane BiH (MO BIH), Ministarstvo sigurnosti BiH (MS BiH, uključujući SIPA i Granična policija), Ministarstvo unutrašnjih poslova Federacije BiH (MUP FBiH), Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS), policijske agencije i policija Brčko distrikta BiH. **Partneri:** Agencija za ravnopravnost spolova BiH (ARS BiH), Gender centar Federacije BiH (GC FBiH), Gender centar Republike Srpske (GCRS)	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Objavljivanje godišnjih izvještaja o provedbi usklađenih propisa (od strane institucijama koje provode i nadgledaju usklađene propise)	MO BiH, MS BiH (SIPA, Granična policija), MUP FBiH, MUP RS,, policijske agencije i policija Brčko distrikta BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
1.1.2 **Povećani kapaciteti za usklađivanje zakona i internih propisa**	Organizovaje obuka državnih službenika/ca o usklađivanju zakona i internih propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH	Agencije za državnu službu/upravu BiH i entiteta, ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Organizirati stalne obuke za osoblje koje radi na usklađivanju zakona u sektoru obrane i sigurnosti	MO BiH, MS BiH (SIPA, Granična policija), entitetski MUPovi, policijske agencije i policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

1.1.3 **Usvojene konkretne mjere za povećanje učešća žena u donošenju odluka na svim nivoima, te u sektoru odbrane i sigurnosti**	Izrada analize postojećih kvota s preporukama za unaprijeđenje	ARS BiH **Partneri:** MO BiH, MS BiH, MUP FBiH, MUP RS	2014.	Donatorska sredstva
	Razvijanje mjerila/standarda za primjenu kvota s konkretnim vremenskim rokovima	ARS BIH **Partneri:** MO BiH, MS BiH, MUP FBiH, MUP RS	2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje aktivnosti koje se odnose na učešće žena u donošenju odluka u lokalne politike i planove za ravnopravnost spolova ili za provedbu UN Rezoluciju 1325	Organi lokalne samouprave **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Izrada i provedba institucionalnih planova i edukativnih programa za razvijanje karijera žena u sektoru odbrane i sigurnosti, uključujući i žene u vojno diplomatskim predstavništvima.	MO BiH, MS BiH, MUP FBiH, MUP RS, **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Izrada i provedba institucionalnih planova za zapošljavanje žena u sektoru odbrane i sigurnosti	MO BiH, MS BiH, MUP FBiH, MUP RS, **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
Srednjoročni cilj 1.2: Žene posjeduju kapacitete za učešće u donošenju odluka, u vojnim i policijskim snagama i mirovnim misijama				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
1.2.1 **Omogućena izgradnja kapaciteta**	Organizovanje obuka za razvoj vještina kandidatkinja za izbore	ARS BiH, GC FBiH, GCRS **Parteneri:** Tijela političkih stranaka, ženske grupe u političkim strankama, NVOe	2014.	Donatorska sredstva
	Organizovanje obuka za razvijanje političkih vještina žena bez prethodnog političkog iskustva	ARS BiH, GC FBiH, GCRS **Parteneri:** Tijela političkih stranaka, ženske grupe u političkim strankama, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

	Organizovanje obuka za jačanje liderskih vještina žena za učešće u procesima donošenja odluka	ARS BiH, GC FBiH, GCRS **Parteneri:** Tijela političkih stranaka, ženske grupe u političkim strankama, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
1.2.2 **Stvoreni uslovi za unaprijeđenje međusobne saradnje i umrežavanje žena u sektoru odbrane i sigurnosti**	Organizovanje okruglih stolova, javnih rasprava i promotivnih aktivnosti za žene u sektoru odbrane i sigurnosti u cilju daljeg umrežavanja, unaprjeđenja uzajamne saradnje, razmjene iskustava i pozitivnih primjera	Udruženje „Mreža žena pollcajaca“, Udruženje „Mreža žena MUP RS-RS WPON“, MUP FBiH, MUP RS, MS BiH, MO BiH **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS, NVOe	Kontinuirano	Donatorska sredstva
	Iniciranje umrežavanja žena – državnih službenica u sektoru sigurnosti u cilju provođenja zajedničkih aktivnosti sa mrežama žena policajaca	MUP FBiH, MS BiH **Partneri:** Udruženje „Mreža žena pollcajaca“, ARS BiH, GC FBiH, GCRS, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
Srednjoročni cilj 1.3: Razvijena svijest o važnosti učešća žena u donošenju odluka i postizanju mira i sigurnosti				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
1. 3.1. **Održane obuke za ključne donosioce odluka, uposlenike/ce i rukovodeće osobe u sektoru odbrane i sigurnosti o važnosti ravnopravnog učešća**	Uvođenje rodne perspektive u program obuka policijskih akademija i drugih agencijama za školovanje policijskih službenika/ca, s ciljem povećanja znanja o ravnopravnosti spolova u sektoru sigurnosti, te konceptu ljudske sigurnosti.	MS BiH, MUP FBiH, MUP RS, Policijske akademije FBiH i RS, policijske agencije **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Do kraja implementacije AP	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Promoviranje policijskog poziva u srednjoškolskim ustanovama s ciljem animiranja većeg broja mladih žena za prijavljivanje na policijske akademije	MUP FBiH, MUP RS, policijske agencije **Partneri:** ARS BiH ,GC FBiH, GCRS, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje tema koje se odnose na ravnopravnost spolova u sve aspekte obuke za pripadnike/ce Oružanih snaga BiH	MO i OS BiH **Partneri:** ARS BiH, NVOe, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

	Organizovanje obuka i jačanje pozicija imenovanih osoba za rodna pitanja u Oružanim snagama BiH, kao i u svim policijskim strukturama na svim nivoima	MO BiH, MS BiH (SIPA, Granična policija), MUP FBiH, MUP RS, policijske agencije i policija Brčko distrikta **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS, NVOe, međunarodne organizacije	Do kraja implementacije AP	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje pitanja o ravnopravnosti spolova u redovne obuke za rukovodeće državne službenike/ce, posebno u sektorima obrane I sigurnosti.	Agencija za državnu službu BiH, ARS BiH **Partneri:** MO BiH, MS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje tema iz UN Rezolucije 1325 i srodnih rezolucija o položaju i ulozi žena u sukobima i postkonfliktnim situacijama, nasilju nad ženama i djecom, itd. u preduputne obuke za pripadnike/ce mirovnih misija, kao i diplomatskog osoblja.	MS BiH, MOBiH, MVP BiH **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS,	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Nastavak obuka za pripadnike/ce mirovnih misija o toleranciji, uvažavanju specifičnih potreba žena određenog podneblja, rodno zasnovanom nasilju, prepoznavanju pojavnih oblika trgovine osobama, spolno prenosivim bolestima, te nastaviti promoviranje učešća žena u mirovnim misijama.	MS BiH, MO BiH, MVP BiH **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS,	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
1.3.2 **Primijenjuju se instrumenti i mehanizami za jačanje i promociju ravnopravnog učešća**	Utvrđivanje mjere u Zakonu o javnom RTV-servisu za ravnopravno pojavljivanje i predstavljanje i kandidata i kandidatkinja u programskom sadržaju tokom predizbornih kampanja	Ministarstvo komunikacije i prometa, RAK **Partneri:** ARS BiH, NVOe	2014.	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Utvrđivanje radnog mjesta osobe za rodna pitanja u pravilnicima o unutrašnjoj organizaciji u Ministarstvu odbrane, Ministarstvu sigurnosti , entiteskim ministrastvima unutrašnjih poslova i policijskim agencijama.	MO BiH, MS BiH (SIPA, Granična policija), MUP FBiH, policijske agencije i policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Do kraja implementacije AP	Budžetska sredstva nadležnih institucija

	Objavljivanje analize uticaja općih i lokalnih izbora na broj žena u tijelima na koje se izbori odnose	Centralna izborna komisija (CIK) **Partneri:** ARS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Ažuriranje baze podataka o zastupljenostii žena u vojnim i policijskim snagama, koje su dostupne javnosti	MO BiH, MS BiH (SIPA, Granična policija), MUP FBiH, MUP RS, policijske agencije i policija Brčko distrikta BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Ažuriranje baze podataka o sudjelovanju u mirovnim misijama razvrstane po spolu, uzimajući u obzir sljedeće informacije: pozicije na kojima su bili/e angažovani, postignuti rezultati, nagrade, odlikovanja i sl..	MO BiH, MS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Kreiranje baze podataka kandidatkinja koje su stekle zvanje instruktora za obuku pripadnika/ca koji se angažuju u mirovnim misijama iz BiH i drugih zemalja.	MO BiH, MS BiH	Do kraja implementacije AP	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Kreiranje baze podataka o osobama koje su stručno obučene o pitanjima rodne ravnopravnosti, iz koje bi se birale osobe na dužnosti savjetnika/ca za rodna pitanja i oficira za vezu u mirovnim misijama	MO BiH, MS BiH	Do kraja implementacije AP	Budžetska sredstva nadležnih institucija
1.3.3 **Provedene kampanje i druge promotivne aktivnosti za podizanje svijesti javnosti o važnosti učešća žena u donošenju odluka, te odbrambenim, sigurnosnim i mirovnim procesima**	Provođenje javne kampanje za promociju punog i ravnopravnog učešća žena u donošenju odluka, posebno na lokalnom nivou vlasti	ARS BiH, GC FBiH, GCRS, državna i entitetske komisije za ravnopravnost spolova **Partneri:** NVOe	2016.	Donatorska sredstva
	Organizovanje aktivnosti na promociji UN Rezolucije 1325, osobito dijelova koji se odnose na učešće i učinak žena u vojnim i policijskim snagama	MO BiH, MS BiH, MUP FBiH, MUP RS **Partneri**: ARS BiH, GC FBiH, GCRS, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Organizovanje aktivnosti na promociji učešća i konkretnog doprinosa žena u mirovnim misijama	MO BiH, MS BiH **Partneri**: ARS BiH, GC FBiH, GCRS, NVOe	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija

STRATEŠKI CILJ 2: Povećan stepen humane sigurnosti				
Srednjoročni cilj 2.1: Smanjena stopa trgovine osobama u BiH				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
2.1.1 **Primijenjuju se pravni mehanizmi i odgovarajuće mjere za borbi protiv trgovine osobama**	Nadziranje primjene pravnog okvira i kaznene politike u slučajevima trgovine osobama	MS BiH, Odsjek za borbu protiv trgovinu osobama **Partneri:** ARS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Jačanje mehanizama za ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima s posebnim fokusom na Romkinje i interno raseljene osobe	MS BiH, Odsjek za borbu protiv trgovinu osobama, SIPA **Partneri:** Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH (MLJPI BiH), ARS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Ažuriranje baze podataka o žrtvama trgovine osobama (razvrstani po spolu, dobi žrtava, državljanstvu)	MS BiH, Odsjek za borbu protiv trgovinu osobama	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Podrška programima za medicinsku i psiho-socijalnu pomoć žrtvama trgovine osobama kako bi se omogućila njihova reintegracija u društvo	Ministarstvo civilnih poslova BiH, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite RS, kantonalna ministarstva zdravstva, kantonalna ministarstva socijalne zaštite, centri za socijalni rad **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Podrška programima za ekonomsko osnaživanje žena žrtava trgovine osobama	Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje RS, kantonalne službe za zapošljavanje **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

2.1.2 **Omogućena izgradnja kapaciteta za borbu protiv trgovine osobama**	Provođenje rodno odgovornih obuka za sudije, tužitelje/ice, policijske i druge službenike/ce o primjenjivim zakonskim odredbama, uključujući i propise o zaštiti svjedoka trgovine osobama	Centar za obuku sudija i tužilaca FBiH, Centar za obuku sudija i tužilaca RS, Policijska akademija MUP-a FBiH, Uprava za policijsko obrazovanje MUP-a RS **Partneri**: ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Formiranje stručnih timova za istragu krivičnih djela koja se odnose na trgovinu osobama, što uključuje raspoređivanje odgovarajućeg profila i potrebnog broja istražiteljica	MS BiH (SIPA, Granična policija, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima), MUP FBiH, MUP RS, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, policija Brčko distrikta BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Kontinuirano provođenje obuka za policijske inspektore/ice, istražitelje/ice SIPA-e, socijalne radnike/ce, medicinsko osoblje i obrazovni kadar, o problemu trgovine osobama, osobito ženama i djevojčicama, kao jednom od oblika ugrožavanja humane sigurnosti	MS BiH (SIPA, Granična policija, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima), MUP FBiH, MUP RS, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.1.3 **Provedene aktivnosti za podizanje svijesti o problemu trgovine osobama**	Organizovanje aktivnosti za podizanja svijesti djece i mladih, te grupa sa posebni rizikom (Romi, djeca koja ne pohađaju školu) o različitim oblicima i štetnim posljedicama trgovine osobama	MS BiH (SIPA, Granična policija, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima), MUP FBiH, MUP RS, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Podizanje svijesti šire javnosti o pojavnim oblicima trgovine osobama (uključujući prosjačenje i radnu eksploataciju)	MS BiH (SIPA, Granična policija, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima), MUP FBiH, MUP RS,, kantonalna ministarstva a unutrašnjih poslova, policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Promoviranje krimolovca - telefonske linije za anonimno prijavljivanje slučajeva trgovine	MS BiH (SIPA, Granična policija, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima), MUP FBiH, MUP RS,	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija,

	osobama	kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, policija Brčko distrikta BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije		donatorska sredstva
Srednjoročni cilj 2.2: Poboljšana podrška i pomoć ženama i djevojčicama koje su preživjele seksualno nasilje tokom i nakon rata				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
2.2.1 **Poboljšan pravni okvir i mehanizmi za ostvarivanje prava žrtava seksualnog nasilja tokom i nakon rata**	Izdvajanje više reasursa i istražnih kapaciteta za smanjenje broja i rješavanju zaostalih sudskih sporova	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, Visoko sudsko tužilačko vijeće (VSTV)	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Izmijena krivičnih zakona uključujući definicije seksualnog nasilja tokom rata u skladu sa međunarodnim standardima	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, VSTV	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Razvijanje i prilagođavanje smjernica i standarda za provedbu programa zaštite svjedoka u BiH, potrebama žena koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, VSTV	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Uspostavljanje održivog i operativnog programa zaštite svjedoka i žrtava seksulanog nasilja na nivou okružnih i kantonalnih sudova	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministastvo pravde RS, VSTV	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.2.2 **Kompenzacija i beneficije/ rehabilitacija dostupni ženama i djevojčicama žrtvama seksualnog nasilja tokom i nakon rata**	Uspostavljanje modela sveobuhvatne podrške i brige o ženama koje su preživjele seksualno nasilje tokom i nakon rata s ciljem ujednačenog pristupa uslugama pravne, psihosocijalne i finansijske pomoći, bez obzira na prebivalište	MLJPI BiH/ ARS BiH, GC FBiH, GCRS **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Jačanje kapaciteta i saradnje institucija i ustanova odgovornih za brigu i ostvarivanje prava žena žrtva seksualnog nasilja tokom i nakon rata (centri za socijalni rad, sudije i tužioci, zdravstvene ustanove, itd), što posebno uključuje rad u lokalnim zajednicama	MLJPI BiH/ ARS BiH, GC FBiH, GCRS **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

	Nastavak podrške programima za osnaživanje žena- žrtava rata, unutar udruženja koja se bave ovim pitanjima	MLJPI BiH/ ARS BiH, GC FBiH, GCRS, Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica u RS **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Podrška programima za ekonomsko osnaživanje žena žratva seksualnog nasilja tokom i nakon rata (programi dokvalifikacije, prekvalifikacije, samozapošljavanja i sl.)	MLJPI BiH/ ARS BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	2014.-2015.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
Srednjoročni cilj 2.3: Smanjena opasnost od mina u BiH				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
2.3.1 **Primjenjuju se instrumenti i mjere za smanjenje opasnosti od mina**	Provođenje rodne analize o uticaju miniranih područja u BiH na kvalitet života ljudi (u smislu različitih uloga i potreba žena i muškaraca, te različitog uticaja na jedan i drugi spol)	Ministastvo civilnih poslova BiH (MCP BiH), Centar za uklanjanje mina u BiH, Republička uprava civilne zaštite RS **Partneri:** ARS BiH, NVOe	2014.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje rodne komponentu u programe i mjere za deminiranje, uzimajući u obzir različite mogućnosti, uloge i potrebe žena i muškaraca	Ministarstvo civilnih poslova BiH, Centar za uklanjanje mina u BiH **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.3.2 **Povećana svijest i kapaciteti za smanjenje rizika od miniranih područja**	Stalno upozoravanje na opasnost od mina, osobito djevojčica i dječaka školskog uzrasta, žena i muškaraca u ruralnim područjima, te posebno ugroženih grupa (planinari, lovci, poljoprivrednici), uzimajući u obzir rodni aspekt problema.	MCP BiH, Centar za uklanjanje mina u BiH,, entitetska ministarstva obrazovanja, kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi, entitetske civilne zaštite **Partneri:** NVOe i međunarodne organizacije, mediji	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

STRATEŠKI CILJ 3 (HORIZONTALNI CILJ): Unaprijeđeni uslovi i pristup provedbi AP UNSCR 1325				
Srednjoročni cilj 3.1: Unaprijeđeni mehanizmi i instrumenti za provedbu AP za UNSCR 1325				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
3.1.1 **Poboljšani mehanizmi za koordinaciju provedbe AP UNSCR 1325**	Donošenje Odluke o uspostavi Koordinacionog odbora za praćenje AP (2014.-2017.god.)	Vijeće ministara BiH **Partner:** ARS BiH	2014.	-
	Održavanje redovnih sastanaka Koordinacionog odbora	Koordinacioni odbor za praćenje AP UNSCR 1325 **Partner:** ARS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Koordiniranje izrade i provedbe godišnjih operativnih planova za privedbu AP UNSCR 1325 u institucijama sektora odbrane i sigurnosti	Koordinacioni odbor za praćenje AP UNSCR 1325 **Partner:** ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Do kraja prvovedbe plana	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Koordiniranje i izrada godišnjih izvještaja o provedbi AP UNSCR 1325	ARS BiH **Partner:** Koordinacioni odbor za praćenje AP UNSCR 1325	Do kraja prvovedbe plana	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Redovno ažuriranje web stranice: www.1325.arsbih.gov.ba	ARS BiH **Partner:** Koordinacioni odbor za praćenje AP UNSCR 1325	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
3.1.2 **Poboljšani instrumenti za uvođenje principa**	Izrada i usvajanje smjernica za implementaciju AP UNSCR 1325 (uključujući koncept humane sigurnosti, lokalizaciju UNSCR 1325, uvođenje kvota, pokazatelja za harmonizaciju propisa sa ZoRS, rodno odgovorno budžetiranje, itd.)	ARS BiH **Partner:** Koordinacioni odbor za praćenje AP UNSCR 1325	Do kraja prvovedbe plana	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

ravnopravnosti spolova u rad institucija sektora obrane i sigurnosti	Uvođenje rodno odgovornog budžetiranja u institucije sektora odbrane i sigurnosti	MO BiH, MS BiH, MVP BiH, MUP FBiH, MUP RS, Ministarstvo finansija i trezora BiH (MFT BiH)	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija,
	Pružanje redovne podrške institucijama sektora sigurnosti provedbi godišnjih operativnih planova za AP UNSCR 1325, te uvođenju i provedbi drugih aktivnosti koje doprinose ostvarivanju ravnopravnosti spolova	ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
Srednjoročni cilj 3.2: Poboljšana saradnja sa drugim akterima				
Očekivani rezultat	**Aktivnost**	**Nosilac**	**Rok**	**Izvor finansiranja**
3.2.1 **Poboljšana saradnja s lokalnim vlastima**	Podrška u izradi i provedbi lokalnih akcionih planova i aktivnosti za provedbu UNSCR1325	ARS BiH, GC FBiH, GCRS	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
3.2.2 **Poboljšana saradnja sa nevladinim organizacijama**	Organizovanje redovitih sastanaka Koordinacionog odbora i NVO koje su potpisale Memorandum o razumijevanju za provedbu AP UNSCR 1325 (Koordinaciona grupa NVO)	Koordinacioni odbor, ARS BiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Redovna razmjena informacija Koordinacione grupe NVO sa drugim nevladinim organizacijama	Koordinaciona grupa NVO	Kontinuirano	Sredstva NVOa i donatorska sredstva
	Planiranje i provedba zajedničkih projekata i aktivnosti na provedbi UNSCR 1325 sa nevladinim organizacijama	ARS BiH, Koordinacioni odbor	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, sredstva NVOa, donatorska sredstva
3.2.3 **Poboljšana regionalna i međunarodna**	Organizovanje regionalnih foruma za razmjenu informacija u vezi sa provedbom nacionalnih akcionih planova za implementaciju UNSCR	ARS BiH, Koordinacioni odbor **Partneri:** Regionalni gender institucionalni mehanizmi,	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

saradnj i razmjena informacija o provedbi UNSCR 1325	1325	međunarodne organizacije		
	Planiranje studijske posjete državi koja predstavlja primjer dobre prakse u provedbi UNSCR 1325	ARS BiH, Koordinacioni odbor **Partneri:** Međunarodne organizacije	2015.	Donatorska sredstva
	Sudjelovanje (po pozivu) na regionalnim / međunarodnim događajima (konferencije, okrugli stolovi, javne rasprave, edukativne i promotivne aktivnosti) koji se odnosi na provedbu AP UNSCR 1325	ARS BiH, Koordinacioni odbor **Partneri:** Regionalni gender institucionalni mehanizmi, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Lobiranje, od strane diplomatskog osoblja, svih relevantnih regionalnih i međunarodnih tijela i organizacija za provedbu UNSCR 1325 (UN, Vijeće Europe, OEBS, NATO i druge)	MVP BiH **Partneri:** Međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Planiranje i provedba zajedničkih projekata i aktivnosti na provedbi UNSCR 1325 s regionalnim vladama i/ili regionalnim / međunarodnim organizacijama	ARS BiH, Koordinacioni odbor **Partneri:** Regionalni gender institucionalni mehanizmi, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva